

ANITKABİR

YIL 18 • Sayı: 70

TEMMUZ 2018

DERGİSİ

***Bütün bu başarı, yalnız benim eserim değildir ve
olamaz. Bütün başarı, bütün milletin
azim ve imanıyla çalışmasını birleştirmesi
sonucudur. Kahraman milletimizin ve seçkin
ordumuzun kazandığı başarı ve zaferdir.***

“Hiçbir zafer gaye değildir. Zafer, ancak kendisinden daha büyük olan bir gaye elde etmek için belli başlı bir vasıtaadır. Gaye fikirdir. Zafer bir fikrin istihsaline hizmet nispetinde değer taşır. Bir fikrin istihsaline dayanmayan zafer payidar olamaz. O, boş bir gayrettir.”

Mustafa Kemal ATATÜRK

KAYNAK: Ord.Prof. Enver Ziya KARAL, Atatürk ve Devrim, ODTÜ Yayıncılık 2003, s.139

ANITKABİR DERGİSİ
YIL: 18 SAYI: 70 TEMMUZ 2018

Atatürkçü dünya görüşünü yaymak ve
Anıtkabir'i tanıtmak amacıyla üç ayda bir yayımlanır.

ANITKABİR DERNEĞİ Adına İmtiyaz sahibi
E. Tuğgeneral Şadi ÖNER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Ali GÜLER

Yayın Kurulu
E. Tuğg. Şadi ÖNER
Prof. Dr. Seçil Karal AKGÜN
Prof. Dr. Bige SÜKAN
Prof. Dr. Lütfü ÇAKMAKÇI
Prof. Dr. Birsen GÖKÇE
Prof. Dr. Oğuz AYTEPE
E. Tuğg. Mehmet Tevfik BEDÜK
Dr. Ali GÜLER
Dr. Fatih ÖZKURT
Güneş MÜFTÜOĞLU
Bora ÖNCÜ

Dergiyi Yayına Hazırlayan
Mustafa DOĞAN

Yönetim Yeri
Turgut Reis Caddesi
Arzu Apt. No:3/5
Tandoğan / ANKARA
Tell: 0 (312) 213 16 58
Faks: 0 (312) 222 72 06
e-posta: anitder@ttmail.com

Anıtkabir Komutanlığı
0 (312) 231 18 61
0 (312) 231 52 80

Dergide yayımlanan yazılar, yazarların düşünceleridir.
Gönderilen yazılar, basılsın veya basılmasın iade edilmez.
Anıtkabir derneği veya Anıtkabir Komutanlığı sorumlu tutulamaz.
Yazılar için telif hakkı ödenmez.
Dergimiz Basın Ahlak Yasalarına uymayı taahhüt eder.

Yıllık Abonelik Bedeli 12 TL.
Yayın Türü: Süreli-Yayın
Basım Tarihi / Yeri: TEMMUZ 2018 / ANKARA

Yapım:
Yorum Matbaacılık
Başkent Organize Sanayi Bölgesi
Recep Tayyip Erdoğan Bulvarı No: 12
Maliköy Sincan 06909 Ankara / Türkiye
Tel: 0 (312) 395 21 12 - Faks: 0 (312) 394 11 09
info@yorummatbaa.com
www.yorummatbaa.com

İÇİNDEKİLER

- 2** Sunuş
- 3** Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler
- 12** Prof. Dr. Seçil Karal AKGÜN, Nutuk ve Türk Devrimini Öğrenebileceğimiz Kaynaklar
- 17** Prof. Dr. Oğuz AYTEPE, 100. Yılında Mondros Mütarekesi ve Atatürk'ün Kurtuluş Savaşını Başlatması
- 21** Dr. Ali GÜLER, Atatürk Gençlerle Sınav Yapan Bir Cumhurbaşkanı
- 28** Özen TOPÇU, Atatürk Özgür Düşünce ve Bilim
- 34** Fahri BELEN, Kadın Hakları, Türklerde ve İslam'da Kadın
- 38** Atatürk ve Çocuk
- 40** Etkinlikler
- 47** Objektife Takılanlar
- 54** Mutluluklarını Atatürk'le Paylaşanlar
- 56** Anıtkabir Dergisi'nde Yayımlanacak Yazılarla İlgili Esaslar

ANITKABİR DERGİSİ ABONELİĞİ

Anıtkabir Dergisine abone olmak isteyenlerin; yıllık (4 sayı için) 12 TL'lik abone ücretini aşağıdaki hesap numaralarından birine yatırmaları ve telefon numaraları dâhil adreslerini tarafımıza bildirmeleri gerekmektedir.
Tel: 0 (312) 213 16 58

E-posta: anitder@ttmail.com; bilgi@anitkabir.com

ANITKABİR DERNEĞİ İKTİSADİ İŞLETMESİ

POSTA ÇEKİ HESAP NO: 604 61 34

TÜRKİYE İŞ BANKASI BEŞEVLER IBAN NO: TR05 0006 4000 0014 2190 9090 90

Değerli okurlar,

Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında, Anıtkabir yine ziyaretçi akınına uğradı. Özellikle 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramında çocuklar ve gençler başta olmak üzere tüm halkımız Anıtkabir'e gelerek Atatürk'e bağlılıklarını bir kez daha gösterdiler.

Ayrıca mezuniyet törenleri öncesi ya da sonrasında her yaştan yeni mezun genç, Atatürk'le mutluluklarını paylaşmak üzere Anıtkabir'e geldiler.

Anıtkabir Derneği, Nisan ayı içerisinde İçişleri Bakanlığı Dernekler Denetçilerince denetlendi. Derneğimizin tüm faaliyetlerinin Kanunlara ve tüzüğümüze uygun yürütüldüğü ve kayıtlarının tam ve muntazam tutulduğu ifade edildi. Bu konuda başta Yönetim Kurulu, Denetim Kurulu ve Yayın Kurulu üyeleri olmak üzere, emeği geçen tüm personele teşekkür ederim.

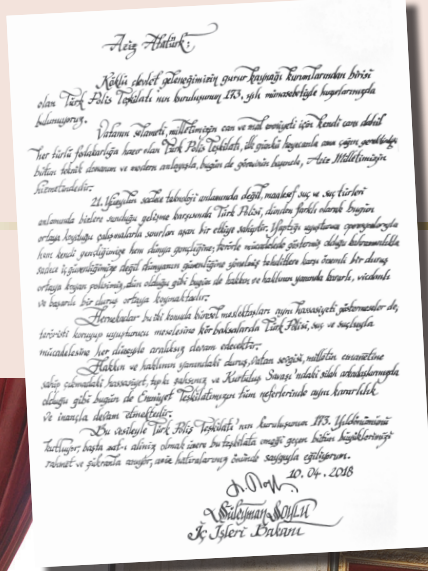
Her yıl olduğu gibi bu yıl da, yaz tatili süresince yurt içi ve yurt dışından pek çok kişinin Başkent Ankara'yı ve Atamızı ziyaret etmesini bekliyoruz. Bizler de tüm ziyaretçilerimizi, Atatürk'e yakışır bir şekilde ağırlamak için hazırlıklarımızı tamamladık. Bu kapsamda Hatıralık Eşya Satış yerindeki ürün çeşitliliğimizi arttırdık. Sergileme vitrinlerimizi aydınlattık ve orta bölgede bulunan vitrinlerimizi değiştirerek, ziyaretçilerimizin yoğun kalabalıklarda da ürünleri görmelerini sağladık.

Bu sayımızda yer alan, önemli ve ilginç konulardaki makale ve yazılarımızı beğenilerinize sunar, dergimizin geliştirilmesi ve sizlere daha layık duruma getirilmesi için her zaman önerilerinizi ve katkılarınızı beklediğimizi bir kez daha hatırlatır, gelecek sayımızda görüşmek ümidiyle saygılar sunarım.

Şadi ÖNER

(E) Tuğgeneral / Anıtkabir Derneği Başkanı

10.04.2018 - İÇİŞLERİ BAKANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

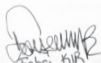

Yüce Allah'ın
Türk İstiklâl Kurulteleri Eylele Vakfı olarak 22. yıldır,
kurucuları olduğun Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenliğini
zaimlemek amacıyla görevi başında yürüten güvenilir
personelinin tedavisi ile engelli çocuklarının eğitimi için
çalışmalarına, yardımına, gözetimden desim ettiki.

İhmallerinin önününde, dışarıya ve yardımlarına, haklerini
gözetilerek, "Gaziler vatan sevgisinin emsali" anlayışı
ile faaliyet gösteren Türk Eylele Vakfı, biraktığın emanetlere
sahip çıkan Fuhrman Özdemir'in Gazilerine desicik
dışına devam edecektir.

Hazırda sağlığı ile sığılıyor.

Ruhun sad olan.

Fahri Kır
Temergeneral (E)
Türk Eylele Vakfı
Genel Müdürü

21.04.2018 - TSK ELELE VAKFI BAŞKANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

23.04.2018 - TBMM'NİN AÇILIŞ YILDÖNÜMÜ NEDENİYLE
TBMM BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

23 Nisan 2018

Ulu Atatürk,

Aziz milletimizle dayanışma içinde Milli Mücadelemizin zaferle neticelenmesini sağlayan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışının 98'inci yılını kutluyoruz.

İlk başkanlığını yaptığınız Türkiye Büyük Millet Meclisi, ülkemizin istikbal mücadelesinin merkezi olarak büyük bir inanç ve fedakarlık içinde görevini sürdürmektedir.

Milli iradenin tezelli ettiği Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı üyeleri olarak, ülkemizi ve milletimizi geliştirmek ve daha ileri gitmesini temin etmek hususundaki hedeflerimize ulaşmak için azim ve gayretle çalışmaktayız.

Tek Millet, Tek Bayrak, Tek Vatan, Tek Devlet şiarıyla çalışan Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletimizin geleceğini boş bırakmayacaktır.

Türkiye, daha da gelişecek ve dünya ile girecektir.

Bu duygu ve düşüncelerle sizi anıyoruz.

İsmail Kahraman
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

23.04.2018 - 23 NİSAN ULUSAL EĞEMENLİK VE ÇOCUK BAYRAMI NEDENİYLE
MİLLÎ EĞİTİM BAKANİ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

24.04.2018 - ANAYASA MAHKEMESİ BAŞKANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

25.04.2018 - AZERBAIJAN CUMHURBAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

25.04.2018

Azərbaycan Türkiyə Respublikasının qurucusu, adı dünyaya xalqların tarixinə qatılacaq qədər böyük Mustafa Kamal Atatürkə böyük hörmət və ehtiramla yaxın edirik.

Xalqımız Azərbaycanın sənnəti Türkiyənin sənəti, mədəniyyəti Türkiyənin mədəniyyəti hesab edən dəhşətli qırğınlara Mustafa Kamal Atatürkün xatirəsinə dərin ictimaiyyət tərəfindən.

Böyük Atatürkün arvadlarını əks etdirən "Böyük Atatürk" prinsipi əsasında Türkiyənin və mütəəffəqiyatın ən yüksək səviyyədə gələcək Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri əbədi qaydaya gələcək.

İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti,
25.04.2018

26.04.2018 - KKTC MECLİS BAŞKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

26 Nisan 2018

Ulu Önder Atatürk,

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi Başkanlık Divanı Üyeleri ile birlikte imza ettiğimiz mesajımızda;

Kıbrıs Türk Halkı olarak adımızda kendi kimliğimiz ile var olmak için verdığımız mücadelede, kurduğumuz eldağımız güçlü ve çağdaş Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ve Halkının desteği hep yanımızda oldu.

Bugünden sonra da Kıbrıs Türk Halkının ekonomisinin gelişmesini ve kalkınmasını sağlamak ve kendi ayakları üzerinde duran bir ülke yaratma mücadelesinde en önemli desteği Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve halkından göreceğizden eminiz.

Kıbrıs Türk Halkı yaşadığımız aydınlık yolda ilerlemeye devam edecektir.

Sahiplik ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi adına derin saygılarını sunarım.

Teberruken Uluşay
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhuriyet Meclisi Başkanı

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

26.04.2018 - YENİ ZELANDA ÜLKE GENEL VALİSİ VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

On behalf of the Government and people of New Zealand it is my honour to pay tribute to the memory of Mustafa Kemal Atatürk on the 103rd anniversary of the Çanakkale battles on the Gallipoli Peninsula. It was Atatürk's generous words of peace and reconciliation, embodying the gracious spirit of the Turkish people, that paved the way for the strong friendship which exists between New Zealand and Turkey today. This friendship continues to develop and strengthen every year.

Patsy Reddy
Governor-General of New Zealand
26 April 2018.

Yeni Zelanda Hükümeti ve insanları adına Gelibolu'daki Çanakkale Savaşlarının 103. yıl dönümünde Mustafa Kemal Atatürk'ün anısına saygılarımı sunmak benim için büyük bir onurdur. Modern Türkiye ve Yeni Zelanda arasındaki güçlü dostluk bağını oluşturan Atatürk'ün Türk insanının yüksek ruhuyla bütünleşmiş barışçı ve uzlaştırıcı cömert sözleridir. Bu dostluk her yıl gelişmeye ve güçlenmeye devam ediyor.

Patsy REDDY-Yeni Zelanda Valisi-26 nisan 2018

01.05.2018 - TRT GENEL MÜDÜRÜ VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Cumhuriyetimizin Kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk,
Türkiye Radyo Televizyon Kurumu bugün 54 yaşında.
Kuruluşu 1 Mayıs 1964 yılından bugüne kadar marka değerini sürekli artıran TRT 14 televizyon ve 15 radyo kanalı ile dijital mecralar üzerinden yaptığı 4,1 dilde yayında Türkiye'nin dünyaya açılan yüzü haline gelmiştir.
Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, milletimizin bize önemli bir emanettir. Baler de, bu emanete layıkıyla sahip çıkmak için var gücümüzle çalışmaya devam edeceğiz.
Ruhun sad olsun.

İbrahim EREN
TRT Genel Müdürü

90. YILINDA ATATÜRK'ÜN NUTUK'U VE TÜRK DEVRİMİNİ ÖĞRENEBİLECEĞİMİZ BAZI KAYNAKLAR

Prof. Dr. Seçil Karal Akgün*

Akıl ve onun yönlendirmesiyle düşünce gücünü geliştirebilme yeteneği, insanoğluna doğanın en değerli armağanıdır. Bu armağan onu yeryüzünün öbür canlılarından farklı yapmış, ilkel insanı çağdaş, uygar insana dönüştürmüştür; toplumsal yaşama, aydınlığa, onuru ile bağdaşan yönetime kavuşturmuştur. Akıl ve düşünme yeteneğinden yararlanabilen toplumlar bilime ulaşmış, onun yol göstericiliğinde ileri, bağımsız toplumlar olmuş, düşünsel tutsaklıktan kurtulamayanlarsa geri kalmışlardır. Bu tarihsel gerçeğin bilinciyle Atatürk, Kurtuluş Savaşı ile bağımsızlığını kazanan Türk ulusunun onurlu bir yönetimle ileri ülkeler yanında yer almasını hedeflemişti. Bu hedefe varmak için akıldan ve bilimden yararlanarak gerçekleştirdiği Türk Devrimiyle Türkiye'yi eskiden yeniye, doğudan batıya taşıdı. Bunu gerçekleştirirken, ilk kez bir doğu toplumunun inancı önde tutma alışkanlığını Türkiye'de bilimi öne alarak değiştirdi, düşüncesini ışıkladırdı, yönetimini çağdaşlaştırdı. Devlet yapısı içine batının yüzyılların çabalarıyla kazanabildiği insan haklarına dayalı, ulusun kendi kaderinde tek söz sahibi olduğu demokratik yönetimi sürdürecekti, bunun olmazsa olmazı ekonomik güçlenmeyi sağlayacak kurumları yerleştirdi. Dünyanın ilgiyle izlediği bu değişim, büyük devletlerin sömürgesi olan doğu toplumlarına esin kaynağı olurken batı ülkelerinde şaşkınlık ve hayranlıkla karşılandı. Ünlü tarihçi Arnold Toynbee, Atatürk'ün Türk Devrimi'ne temel oluşturan yaptırımlarını şu sözlerle anlatır:

"Öyle bir an düşünün ki Batı dünyamızda Rönesans, Reform, XII. yüzyıl sonrasının bilimsel ve kültürel ihtilali, Fransız devrim ve endüstriyel ihtilallerin hepsi bir insan hayatının içine yığılmış olsun... İşte Atatürk 1920 ile 1930 arasında, bu kadar kısa bir süre içinde ve hiçbir ülkede uygulanmamış en ihtilalci bir programı gerçekleştirdi"¹.

* Anıtkabir Derneği Başkan Yardımcısı

¹ Atatürk (UNESCO), 1963, s. 281

Gerçekten de Türk Devrimi'nin belki de en çarpıcı yanı, sadece yeni Türkiye'nin çağdaş kurumlarla donanmasını hedefleyen ulusal bir hareket olmayıp bütün ezilen uluslar için aydınlanma modeli olmasıdır. Özenle altını çizmek gereken nokta, bu devrimin mimarı Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı ile bütün 'mazlum milletlerin' bağımsızlığını savunduğudur. O, bunu "yalnız kendi nam ve hesabına olsaydı belki daha kısa, daha az kanlı olur, daha çabuk bitebilirdi" sözleriyle hatırlatmış, "Bugün günün ağardığını nasıl görüyorsam, uzaktan bütün şark milletlerinin de uyanışını öyle görüyorum... Bu milletler bütün güçlüklerle, bütün manilere rağmen muzaffer olacaklar ve kendilerini bekleyen istikbale ulaşacaklardır. Müstemlekecilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerlerine milletler arasında hiçbir renk din ve ırk farkı gözetmeyen yeni bir ahenk ve işbirliği çağı hâkim olacaktır."² diyerek de bir çok tutsak ulusun geleceğe yönelik özlemini dile getirmişti. Nitekim uluslararası eğitim ve kültür kurumu UNESCO'nun insanlığa hizmetlerini gözeterek aldığı karar doğrultusunda Atatürk, ölümünün 25. doğumunun 100. yılında dünya çapında anılmıştır. Nitekim Atatürk'ün düşünceleri ve onları eyleme döken yaptırımları, demokrasi ve insan haklarını savunan doğulu-batılı eğitimci, politikacı, bürokrat veya asker aydınlar tarafından beğeniyle karşılandı. Görüşleri nice araştırmacıya, devlet adamına yeni ufuklar açtı, yazarları yeni yapıtlara yönlendirdi. Yılmadan tekrarladığı özgün ve özgür düşünceleri, doğu toplumlarının ilerlemesi yolunda çaba gösterenlere esin kaynağı oldu, nice doğulu tarafından baş tacı edildi. İşte Cumhuriyetin duyurulmasını izleyen yıllarda bu beğeniye yansıtan birkaç örnek:

Kahireli din bilgini Abdürrazzak Efendi, bir yazısında kimi toplumlarda Türk devriminin öğrenilmesini ve anlaşılmasını engelleyen gerici öğeleri güçlü kasırgalardan veya gök gürültülerinden ürkerken gözlerini kapayanlara, kulaklarını tıkayanlara benzetmekte. Yeniliğin eskiyle savaşımdan sadece batılının korktuğunu, boş inançların sonunda ezilmeye mahkûm olduğunu belirtip, din konusunda söz söylemeye yetkili bir kimse olduğunu hatırlatarak

² Karal, Enver Ziya, Atatürk'ten Düşünceler, Ankara, 1957, s. 17

90. YILINDA ATATÜRK'ÜN NUTUK'U VE TÜRK DEVRİMİNİ ÖĞRENEBİLECEĞİMİZ BAZI KAYNAKLAR

'Türkler, bağnazların, gerici din adamlarının düzenlerinden, oyunlarından kurtulmak istemekte çok haklılardır. Türklerin bunda başarılı olmaları çok önemli sonuçlar verecek ve bütün dünya Müslümanlarına büyük umutlar aşılayacaktır.'³ demektedir.

Türkiye'de 1930'lu yıllarda Çin Elçisi olan General Ho-Yao-Su da, "Kemalizm" adlı kitapta ki makalesinde "Türk devriminin bütün doğu dünyasının ilerleme ve gelişmesindeki rolü, batı dünyasını kültür ve uygarlık yoluna yönelten Fransız Devrimi kadar önemli ve etkilidir. Kuvvımlarından çıkacak olan ateş, doğu uluslarını aydınlatacak ve gerçek nuru yaratacaktır"⁴ satırlarıyla düşüncesini yansıtıyor. Aynı sıralar Türkiye'ye bir inceleme gezisi yapan Çinli Doktor Pau da 2 Eylül'de Le Temps Gazetesi'nde yer alan bir söyleşisinde 'Çinin gelişmesi için bizim en kati programımız Türkiye'nin açtığı muvaffakiyetli iz üzerinde yürümektir'⁵ sözleriyle Büyükelişisini doğruluyor.

Çeşitli olanaklarda onun yapıcılığını dile getirenlerden biri olan Amerikalı General Douglas Mac Arthur'un Atatürk'ün ölümü üzerine söylediği gibi o, 'gerici kuvvetlere önderlik etmenin çok daha kolay olduğu bir zamanda hiç kararsızlık göstermeksizin insanlığın yüceliğine ve daha da yüceleceğine inanmış akıllı ve cesur bir önder olduğunu kanıtlamıştı'⁶.

Emil Langley'in 'Mustafa Kemal modern Türkiye'yi yarattıktan başka, evrensel bir hareketin de esin kaynağı oldu. Geri kalmış ülkelere gelecek için büyük umutlar verdi, modern uygarlığın araçlarını tanıtarak, yaşam düzeylerini geliştirerek, uluslar topluluğunda önemli roller oynamaya çağırarak onları uyuşukluktan kurtarmakta öncü oldu' sözlerine yer verdiği *They Called Him Atatürk* (New York, 1962) başlıklı kitabı; Gerard Tongaz'ın Türkiye örneğiyle disiplinli bir çalışmayla yalnız bir kuşakta büyük bir uygarlığın yaratılabileceğini, yüzyıllara sığabilecek işlerin on yılda tamamlanabileceğini kanıtlayan Kemalizmin, denenmiş bir felsefe olarak insanlığa sunulabileceğini vurguladığı

Atatürk et Le Vrai Visage de la Turquie (Paris, 1937) kitabı; Georges Duhamel'in Atatürk'ü "Ne Cromwel, ne Roberspierre, ne Lenin, ne de ondan sonra gelenler, çekip çevirdikleri ulusların bilim felsefesini, düşünme metotlarını, kısaca, bütün bir alın yazısını değiştirme yükünü omuzlarına alamamıştır" satırlarıyla anlattığı *Yeni Türkiye, Bir Garp Devleti* (Paris 1958, s.13) kitabına kolaylıkla yüzlercesini ekleyebiliriz.

Ezilen uluslara ancak ve ancak bilimin ışığında yürüyerek aydınlık bir geleceğe ulaşabileceklerini öğreten Atatürk, yol göstericiliğini 21. yüzyılda da sürdürmekte: Bugün nüfusu milyarlarla söylenen ve 12 yıllık zorunlu eğitim uygulayan Çin'de 33,000 lisede okuyan 300 milyon gencin tarih kitaplarında büyük yer verilen Atatürk'ü öğrendiğini Beijing'li Profesör Haji Mohammed Hu Zhenhua'dan ve elindeki çalışmanın sonunda kapak sayfalarını görüntülediğim kitaptan öğreniyoruz.

Atatürk'ü, Türk devrimini, böylece doğuya açılan çağdaş uygarlık yolunu anlatıp değerlendiren sade birkaçını örneklediğim dünyanın çeşitli yerlerinde yayımlanmış on binlerce kitap ve makaleye durmadan yenileri eklenmekte. Evrensel önem taşıyan bu büyük getirinin derinliğini ve değerini Türk vatandaşları olarak kavrayıp sahip çıkmak için onun hem tasarımcısı hem uygulayıcısı olan Atatürk'ü ve düşüncesinin ürünü olan Türk Devrimini iyi anlamamız, özellikle yeni kuşaklara iyi anlatmamız ve öğretmemiz gerekir. Bunları en doğru olarak yakın tarihimizi yansıtan tarih kitaplarından öğrenebiliriz. Ancak, Atatürk ve Türk devrimi üzerine yazılmış sayısı abartmasız on binlerle söylenen Türk ve yabancı yapıtların yanısıra çok özel önem taşıyan bir yapıt, Nutuk'tur. Bu yapıt hem yazarı hem içeriğinin uygulayıcısı bizzat Atatürk olduğu için, bir başka söylemle tarih yapanla yazanın aynı kimse olması çok özel önem taşımaktadır. 303 belge ile desteklendiğinden bilimsel bir kaynak, bir tarih kitabı niteliği de taşıyan, üzerinde çok konuşulmuş ve yazılmış Nutuk, 90. yılında anılmayı ve daha yakından incelenmeyi hak etmiştir.

Atatürk'ün 1927 yılında CHP Kurultayında 6 gün boyunca okuduğu bu başyapıt, Atatürk'ün kendi sözleriyle *ulusal yaşamı son bulmuş sayılan büyük bir milletin bağımsızlığını nasıl*

3 Türk Kültürü 121, Kasım 1972

4 Kemalizm, İstanbul 1936, s. 335

5 İbid 336

6 Varlık 341, 1 Aralık 1948

kazandığını ve ilim ve fennin en son esaslarına dayanan ulusal ve çağdaş bir devletin nasıl kurulduğunu anlatır. İlk baskısı eski harflerle 1927 yılında yayımlanan ve sonraki tarihlerde yabancı dillere çevirileri ve kısaltılmış veya öztürkçeleştirilmiş şekilleriyle birçok kez yayımlanan bu yapıtın pek çok özelliği vardır. Atatürk, tarihin toplumsal bilinçlenmeye yol gösterecek en doğru ayna olduğunu düşünmüştür. Bu nedenle, Nutuk'tan söz ederken altını çizmek istediğim bir varsayımım, Atatürk'ün bu önemli söyleviyle yakın tarih hakkında merak uyandırmayı, anlattıklarını belgeleyerek de tarihe ışık tutacak bir yapıt oluşturmak isteyip Türk tarihinin araştırılması ve öğrenilmesine katkıda bulunmayı da amaçladığıdır. Nitekim onun daha sonraki yıllarda Tarih Kurumu'nun kurulmasıyla sonuçlanan tarih çalışmaları, bu varsayımı güçlendirmektedir.

Gerek belgeli bir tarih kaynağı gerekse kişisel değerlendirme olarak bakıldığında görülen, Nutuk'un onda çok gelişmiş olan sorumluluk duygusunun ürünü olduğudur. Atatürk, Nutuk'ta değindiği 1919-27 döneminin tarihsel gelişmelerini sadece genel gidiş içinde, yani yorum yapmadan iletmekte olduğunu, amacını "inkılabımızın tetkikatında tarihe medarı suhulet olmak"⁷ yani tarihe yardımcı olmak şeklinde açıklayarak anlatmaktadır. İşte bu saptama, yapıtın büyük bir sorumluluk ürünü olduğunun göstergesidir. Çünkü Nutuk, Kurtuluş Savaşı başarıyla tamamlandıktan, Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldıktan, Cumhuriyet duyurulup Halifelik kaldırıldıktan, devrimlerin büyük adımları atıldıktan sonra **Atatürk'ün ulusa hesap vermesidir**. Bu da Atatürk'ün kişiliğiyle ilgidir. Demokrasiye inanan bir kimse olan Atatürk, yakın tarihte yaşananları ulusla paylaşmak istemiştir. Bu paylaşmaya ortam olarak resmi bir kimliği olan Meclis'i değil de Halk Partisi Kurultayı'nı seçmiş olması da bunun bir göstergesidir. Nutuk'ta olayları tarihsel bir akış içinde anlatan, kumandan, ihtilal lideri, meclis başkanı, devlet başkanı ve insan Atatürk'tür. Bununla birlikte, sadece Atatürk tarafından anlatıldığı için, yansızlığı da tartışma götürür. Zaten anlatımı katı bir nakil ola-

rak bırakmayıp canlandıran, Atatürk'ün zaman zaman duygularının etkisi altında kalıp bunu yansıtmasıdır. Böylece okurlar insan Atatürk'le karşılaşır. Bunun önemi şudur ki böylece Nutuk'u okuyan herkes, bu önemli yapıtın içeriğinde bir mucize adam aramaktan uzaklaşabilmekte, her okur kendi içinde bir Atatürk bulabilmektedir. Nutuk, duyarlı okura kendi içinde Atatürk'ün ülküsünü, özgüvenini ve ilkelerini ortaya çıkarma ve sergileme isteğini doğurmaktadır. Durmadan yeni bir Atatürk'ün gelmesini dilediğimiz ve bunun olamayacağını bildiğimiz yaşadığımız sıkıntılı günlerde cumhuriyet ışığının karartılmasını engellemek için her aydının içindeki Atatürk'ü bulup çıkarması kaçınılmaz olmuştur. Bu nedenle Nutuk'ta insan Atatürk'ü görmek, özellikle önemlidir.

Örnek olarak, Samsun'a gitmek üzere yola çıktığında Türk ulusunun geleceği için mandalara veya bölgesel kurtuluş yollarına dayanan kurtuluş çözümleri içinde kendi kararının ulusal egemenliğe dayalı kayıtsız, koşulsuz, bağımsız yeni bir Türk devleti kurmak olduğunu, ancak, bunu bir "milli sır olarak"⁸ kendine sakladığını söylemesi, karşımıza sırrını dinleyenlerle, okurlarla paylaşan Atatürk çıkmaktadır. Yine aynı cümlede her aşamayı adım adım vakti geldiğinde uyguladığından söz etmesi, tek adım adamı olduğunu anlatmaktadır. Gerçekten de Atatürk, Türk devriminin hiç bir aşamasında ortam oluşmadan hareket etmemiştir.

Nutuk'ta uzun sürece yayılan anlatımlar içinde yukarıda da söz edildiği gibi kimi zaman Atatürk'ün duygusallığının ağır bastığını görmekteyiz. Örneğin, bir bakıma Kurtuluş Savaşı'nın manifestosu sayılabilen Amasya Genelgesi hazırlanırken, bu belgeyi kişiselleştirmek istemeyen Mustafa Kemal, yanında bulunan ve genelgeyi birlikte hazırladığı yakın çevresinin de metni imzalamalarını istediğini yazmaktadır. İmza anının Nutuk'taki yansıması ise, çevresindekilerin kendinin sahip olduğu "ya istiklal ya ölüm" duygusunu paylaşmadıklarını görerek belki de ilk kırıklığını yaşadığını anlatmaktadır. Atatürk, Rauf Bey'in misafir olduğunu öne sürerek genelgeyi ilk sunuşta imzalamaktan kaçındığını hafif sitemle anlattıktan sonra Refet Bey'in bu ihtilal belgesini imzalamama-

7 Nutuk, Cilt II s. 433 (Bu araştırmada Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayını olan 1967 baskısını esas almaktayız)

8 Nutuk, Cilt I s. 16

90. YILINDA ATATÜRK'ÜN NUTUK'U VE TÜRK DEVRİMİNİ ÖĞRENEBİLECEĞİMİZ BAZI KAYNAKLAR

yı yeğlemesinden duyduğu üzüntüyü sözlere dökmüştür. Ancak genelgeyi hiç düşünmeden imzalayan Ali Fuat Paşa'nın açıklamalarından sonra zoraki imzalamasını da "Refet Bey müsveddeyi eline alarak kendine mahsus bir işaret vaz'etti. Öyle bir işaret ki, bunu, bu müsvedde bulmak biraz müşküldür" diyerek kırıngılıkla karışık kızgınlık duygularını yansıtmaktadır.⁹

Atatürk, benzeri duygularını İstanbul'da 1920 yılının Ocak ayında toplanan Meclis-i Mebusan'a Misak-ı Milli'yi duyurmak üzere Anadolu'dan katılan mebuslardan söz ederken de yansıtır. Bu kimseler, Sivas'ta kendilerini Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Grubu olarak tanımlamaları kararlaştırılmışsa da İstanbul'da bunun yerine Felah-ı Vatan Grubu adını kullanmışlardır. Atatürk Nutuk'ta bundan söz ederken o denli kızgındır ki, hala bu adı sorgulamakta, "Niçin? Evet niçin?! Buna bugün cevap isterim" Fellah-ı Vatan Grubu imiş derken sadece fellah-ı sözü-nü şeddeli olarak söylemekle yetinmeyip, "... bu grubu teşkil etmeyi vicdan borcu, millet borcu bilmek vaziyet ve kabiliyetinde bulunan efendiler imansız idiler...cebin idiler...cahil idiler" diyerek aldatılmışlık duygularını bütün öfkesiyle açığa vurmaktadır.¹⁰

Nutuk'ta Atatürk'ün bir zamanlama ustası olduğu da görülür. Örneğin, Saltanatın kaldırılmasından aylar önce Refet Paşa'nın evinde bu konuyu görüşmek üzere Ali Fuat Paşa ve Rauf Bey ile bir araya geldiklerinde Rauf Bey'in "Benim babam padişahın nanü nimetiyle yetişmiş. Osmanlı devletinin ricali sırasına geçmiştir. Benim kanımda o nimetin zerrati vardır"¹¹ demesi üzerine ortamın bu işleme hazır olmadığını anlayarak saltanatın kaldırılmasını Meclis gündemine getirmeyi ertelemesi, bu özelliğine önemli bir örnektir. Aynı zamanlama ustalığını 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun içeriğine devletin dinine ilişkin bir madde konulmamasına karşın laik yönetimden cumhuriyet duyurulana kadar söz etmemekle de göstermiştir. Nitekim Cumhuriyet ve Halifelik konularında nabız yoklamak ve basının desteğini sağlamak üzere 1923 yılı başında çıktığı Batı Anadolu ge-

zisi sırasında İzmit'te görüştüğü gazetecilerin kendisine yeni hükümetin dini olacak mı sorusu yönelttiklerini Nutuk'ta "İtiraf edeyim ki bu suale muhatap olmayı hiç de arzu etmiyordum. Sebebi, pek kısa olması lazım gelen cevabın o günkü şeraite göre ağızından çıkmasını henüz istemiyordum" diyerek anlatmıştır. Ardından, halifeliğin kaldırılması gibi önemli bir adımın, halk arasında dinsiz bir sisteme gidildiği kanısı uyandırarak engellenmesini önlemek için, zorunlu olarak "Vardır Efendim. İslam dinidir"¹² dediğini açıklamaktadır. Nitekim Cumhuriyet duyurulduktan ve Halifelik kaldırıldıktan sonra 1924 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'na bu madde eklenmiştir. Atatürk, Nutuk okunduğu zaman henüz kaldırılmamış olan bu maddeyi (1928'de kaldırılır) hiç de içine sindiremediğini Nutuk'ta "Millet Teşkilat-ı Esasiye Kanunumuzdan bu zevahidi (fazlalıkları) ilk münasip zamanda kaldırmalıdır!" (s.717) sözleriyle yine duygularını dile getirerek açık etmektedir.

Bu aşamalarda, Kurtuluş Savaşının bazı asları bile, deyim yerindeyse, karşı tarafta boy göstermişlerdir. Karşı taraf, yani Atatürk'e karşı olanlar, gerçekte laik Türkiye Cumhuriyetine ve Türk Devrimine karşı olanlardı. Saltanat halifelik ve teokratik yönetim yanlılarıydı. Çoğu, Kurtuluş Savaşına bu kurumları kurtarmak için katılanlardı. Oysa çağdaş yönetimlerin artık ulus devlet sistemine, ulusun egemenliğine dayandırıldığı, demokrasinin öne çıkarıldığı o günlerde, tanrısal egemenlik ve hukuk sistemine dayalı ve ulusallıktan çok uzak bu kurumlar, artık geçerli olamazdı. Nutuk'ta bu geçitler çok veciz ve her okuyanın anlayabileceği bir şekilde, neden demokrasi, neden laiklik, hep açıklanarak anlatılmıştır. Bu kurumlara arka çıkan iç ve dış odakların çıkarıcı hesapları bir bir sıralanmıştır.

Demokratik anlayış yerleştirmek isteğine ve gayretine karşın, gerektiğinde bir ihtilal lideri olduğunu, yani iplerin elinde olduğunu hatırlatıvermesi de Atatürk'ün Nutuk'ta karşılaştığımız bir özelliğidir. Sakarya Meydan Muharebesinden önce kendine Başkumandan, hatta yasama yürütme yetkileri de veren yasanın 1922 Mayısı başında uzatılması, Meclis'te bu unvanın sadece Padişaha ait olduğunu öne süren tutucular tarafından ulusal egemenliği

⁹ İbid s. 34

¹⁰ İbid s.363-64

¹¹ Nutuk Cilt II s. 684

¹² İbid, s. 716-717

sarstığı gerekçesi ile engellenmek istendiğinde yetkilerinin sürdürülmesi gerektiği açıklamasını yaptıktan sonra “Düşman karşısında bulunan ordumuz başsız bırakılamazdı. Binaenaleyh, bırakmadım, bırakmam ve bırakmayacağım”¹³ diyerek bu yetkileri bırakmamanın da elinde olduğunu hatırlatıvermesi bu özelliğine bir örnektir. Bir başka çarpıcı örnek de saltanatın kaldırılması önerisi Meclise sunulmak üzere üçlü komisyonda görüşülürken hocalar grubunun olumsuz tavrına karşılık “Mevzubahis olan; millete saltanatını, hâkimiyetini bırakacak mıyız bırakmayacak mıyız?” meselesi değildir. Mesele, zaten emrivaki olmuş bir hakikati ifadeden ibarettir. Bu, behemehâl olacaktır. Burada içtima edenler, Meclis ve herkes meseleyi tabii görürse, fikrimce muvafık olur. Aksi takdirde, yine hakikat usulsü dairesinde ifade olunacaktır. Fakat ihtimal bazı kafalar kesilecektir”¹⁴ demesi, böylece, bir ihtilal lideri olduğunu, yani gerçek gücünü hatırlatmasıdır.

Lozan görüşmeleri sırasında Mondoroş'u imzalayan heyette bulunmayı bir türlü içine sindiremeyen Rauf Bey ile Dışişleri Bakanı olarak Konferansa katılan İsmet Paşa arasındaki gerginliği ve Halifeliğin kaldırılmasını haklı bir durumda Meclis gündemine getirmek için uzun sayılan bekleyişini Nutuk'ta anlattığı sayfalarda onun sabırlı, dostlarını önemseyen ama gerektiğinde silebilen ve haklı çıkmaktan sevinç duyan kişiliği yansımaktadır.

1927 yılına kadar bir zaman dilimini kapsadığından, Türk devriminin tüm halkalarını içermeyen, dolayısıyla, Atatürk'ün de bu konuda tüm düşüncelerini yansıtmadığı söylenebilir. Nutuk'un büyük bir özelliği, onun eskiyi anlatması kadar ileriye görüşünü de yansıtmasıdır. Bunun büyük bir göstergesi bu yapıtta Türkiye Cumhuriyetinin dayanağı olan Atatürk ilkelelerinin, kronolojik bir süreç içinde belirmesidir. Nutuk'un söylendiğinde bu ilkelerin hepsi açığa çıkmamış olmakla birlikte planlı programlı bir kişiliğe sahip olduğunu bilerek Atatürk'ün uzak görüşlülüğüyle bu temel değerlerin tanımını kendi içinde bir sıralamaya koyduğunu öne sürülebiliriz. Şöyle ki, Nutuk'ta önce misak-ı milli topraklarında yaşayan Türk halkında

ulusal bilincin oluşturulması yani MİLLİYETÇİLİK, sonra, ulusal egemenlik çerçevesinde ulusun kendi kaderinde söz sahibi olması demek olan HALKÇILIK, bu değerler için verilen savaştan sonra bu yönetim biçiminin CUMHURİYET olarak duyurulması anlatılmıştır. Yönetimde, yasamada ve yargıda LAİKLİK'le dördüncü ilkeye açıklık getirilmiştir. Sınırsal, ekonomik ve kültürel bağımsızlıktan güç alan bu temel kurumların, bireylerin, hanedanların, partilerin değil, devlet güvencesinde gelişmelerinin sağlanması anlatılarak DEVLETÇİLİK ilkesinin temeli atılmıştır. Nutuk, Cumhuriyetin dinamik, sürekli yenilenen değeri sembolize eden ve belki de en dramatik yanı olan Gençliğe Hitabe ile bitmektedir ki bu da DEVRİMCİLİK ilkesinin ta kendisidir.

Nutuk'un partisine, silah arkadaşlarına, hatta Meclis'e emanet etmekten sakındığı Cumhuriyeti emanet ettiği gençliğe seslenişleriyle bitmesi, Atatürk'ün geleceğe verdiği önemi, yeniliğe, dinamizme beslediği güveni yansıtmaktadır. Günümüzde yaşanan birçok tekrarlar derinliği çok daha iyi anlaşılan bu seslenişteki sözleri, Atatürk'ün uzak görüşlülüğünü yansıtmaması bakımından çok anlamlıdır.

Sonuç olarak Nutuk irdelenirken altı çizilmesi gereken, tamamen Atatürk'ün sözlerinden oluşan bu yapıtta türlü yönleriyle onun kişiliği ve doğu toplumları için çağdaş uygarlığa ulaşma modeli olan Türk Devrimini gerçekleştiren düşün dünyasının yansıdığıdır. Nutuk incelenirken görülen kanımca çok çarpıcı bir nokta, her tümcenin Atatürk tarafından söylenmiş olmasına karşın, anlatılanların çok azı dışında hiç birinin kendine odaklı, yani “ben” merkezli olmayıp hemen hepsinde Türk toplumunun yaşatılmış olmasıdır. Atatürk sözlerinin hepsinde yaşanan her evreyi Türk toplumuna mal etmiş, bağımsızlığa, çağdaşlaşmaya toplumun sahip çıkmasını sağlamak için aydınlığa doğru her adımın toplumla birlikte toplum için atıldığını anlatmıştır. Böylece toplumsal değer taşımakta olan bu güçlü yapının incelenmesiyle bugünün devlet adamlarında ve siyasilere sorumluluk başta olmak üzere bazı eksiklikler de gözler önüne serilmekte, ülkenin kaderinde söz sahibi olmak isteyenlerin önce Nutuk'u okumalarını da kaçınılmaz bir dilek yapmaktadır.

¹³ İbid, s. 662

¹⁴ Nutuk Cilt II s. 690-691

100. YILINDA MONDROS MÜTAREKESİ VE ATATÜRK'ÜN KURTULUŞ SAVAŞI'NI BAŞLATMASI

Prof. Dr. Oğuz AYTEPE (*)

Birinci Dünya Savaşı bittiğinde Osmanlı Devleti ve müttefikleri savaşı kaybetmişti. Bulgaristan 29 Eylül 1918'de Selanik'te İngiliz kumandanlığı ile müttefiklerine haber vermeden mütareke imzaladı. Böylece müttefikleri cephesi çöktü. Osmanlı Devleti'nin Almanya ile bağlantısı kesildi. Trakya ve İstanbul Yunanistan üzerinden gelecek saldırılara açık kaldı. Bu durum karşısında Osmanlıların savaşı sürdürmesi mümkün değildi.¹ Almanlar 3 Ekimde, Avusturya ise 5 Ekimde mütareke istedi. Birçok milletten oluşan Avusturya mütareke ile çözüldü. Çekoslovaklar, Macarlar, Polonyalılar bağımsızlıklarını ilan ettiler.

Osmanlı Devleti hükümeti Talat Paşa aracılığı ile 5 Ekimde mütareke teklif etti. Hükümetin İspanya aracılığı ile ateşkes isteğinde Woodrow Wilson'ın "14 Nokta" sı ve Başkanın son mesajının görüşmelere esas kabul edildiği belirtildi.² Fakat bu yolda girişilen bütün teşebbüsler bir sonuç vermedi ve Amerika ne bu mektuba, ne de 12 Ekim 1918'de Osmanlıların Bern Elçiliği tarafından yapılan başvuruya cevap verdi.

İttihat ve Terakki kabinesi 7 Ekimde Mebusan Meclisinde güvensizlik oyu aldı. 8 Ekimde İzzet Paşa sadrazam tayin edildi. Türkler mütareke isteklerini Londra'ya ilettiler. İngilizler mütareke yapmak üzere Akdeniz İngiliz Donanması Kumandanı Sir Somerset Arthur Gaugh Calthorpe'yi görevlendirdiler. Amiral Calthorpe Sadrazam'a bir telgraf göndererek mütareke için Türk delegelerin gönderilmesini istedi. Ancak mütareke müzakereleri için gönderilecek delegelerin seçilmesi bir mesele halini aldı. Padişah Damat Ferit'in heyete katılmasını istemişti. Sadrazam İzzet Paşa Damat Ferit'in görevlendirilmesini engellemiş, Rauf Bey (Orbay) başkanlığında Hariciye Müsteşarı Reşat Hikmet Bey, Kurmay Yarbey Sadullah Bey'den oluşan heyet kurulmuştu. Heyet'e Saltanat ve Osmanlı hukukunu korumak üzere sekiz maddelik

talimat verilmişti.

Türk delegeleri, 26 Ekim 1918'de Midilli'de Mondros limanına vardı. Beş oturum süren toplantılar, 27 Ekim sabahı, daha önce Osmanlılara verilmemiş olan "Mütareke Projesi" metninin okunması ile başladı. Metinde şartlar gayet ağırdı. Maddeler üzerinde küçük bazı değişikliklerden başka bir şey yapılamıyordu. Osmanlı delegelerine göre bu şartlar aynen kabul edilmez ise kendileri ya imzaya veya geri dönmeye davet olunacaktı. Delegeler bu ciddi durumu İstanbul'a bildirdiler. 29 Ekimde İstanbul'dan onlara, İstanbul'un yedinci madde dışında bırakılması, Yunanlıların Türk limanlarından faydalanmaması ve Toros tünelleriyle ilgili on bir maddelik bir talimat gönderildi. Ancak müzakerelerin uzaması Calthorpe'yi sinirlendirdiği anlaşıyordu. O, 30 Ekim günü saat dokuza kadar mütarekenin imzalanması veya reddedilmesini istedi. Osmanlı delegeleri İstanbul'dan gönderilecek mütarekenin reddi veya kabulü hususundaki cevabı beklemeden mütarekeyi imzaladılar. Yirmi beş maddeden ibaret olan mütareke hükümleri çok ağırdı. Fakat Amiral Calthorpe Türkleri teselli eder şekilde yazılmış gizli bir belgeyi Türk delegasyonu başkanı Rauf Bey'e (Orbay) verdi. Bu belgede; İşgal kuvvetlerinin yanında Türk kuvvetlerinin bulunmasını, İstanbul ve İzmir'e Yunan askeri gönderilmemesi hakkında hükümete bilgi verdiğini, Osmanlılarla İngilizler arasında dostça ilişkiler kurma hususunda büyük bir gayretle çalışacağını ifade ediyordu. Gerçekten Amiral Calthorpe, mütarekenin 1, 4, 7, 16, 19 ve 24 maddelerinin uygulanmaları hususunda Osmanlılar lehine hükümetinden bazı isteklerde bulunmuştu. Rauf Bey'in İngilizler verdikleri sözde sadakat gösterecekler mi? şeklindeki sorusuna olumlu cevap vermesi Rauf Bey'de bir güven duygusu sağlamıştı. O, İngilizlerin Osmanlıları yaşatma fikrinde olduklarına inandığını, İstanbul'a bir tek düşman askerinin çıkmayacağını, Adana'nın işgal edilmeyeceğini belirtmişti. Sadrazam İzzet Paşa da Amiral Calthorpe'ye bir telgraf göndererek Türk delegelerine gösterdiği ilgiden dolayı memnurluğunu bildiriyordu. Osmanlı bürokratları da başarılarından dolayı onları tebrik ediyorlardı.³

Mebussan ve Ayan (Milletvekilleri ve Senatörler) meclislerinin onayladıkları bu mütarekeyi Padişah Vahdettin de uygun görmüş, fakat mütarekeyi imzalayan delegeleri saygılar sunmak için saraya geldikleri vakit kabul etmemişti.

Mütareke, tam ve şartsız teslim şartıyla, İtilaf Devletleri'nin Hristiyan üyelerine yüklenenden

* Anıtkabir Derneği Yayın Kurulu Üyesi,

1 Dr. Ali Fuat Türkogeldi, **Görüp İştittiklerim**, Ankara, 1949, s.9.

2 Celâl Bayar, **Ben de Yazdım Milli Mücadele'ye Gidiş**, C. I, Baha Matbaası, İstanbul, 1965, s.14.

3 Ali Fuat Türkogeldi, **Görüp İştittiklerim**, Ankara, 1949, s.64.

daha ağır şartlar taşıyordu. Boğazlar derhal açılacak, kaleler İtilaf kuvvetlerine teslim edilecek, İtilaf gemilerinin Karadeniz'e çıkışları kolaylaştırılacaktı, İtilaf savaş esirleriyle suçları ne olursa olsun Osmanlı cezaevlerinde bulunan tüm Ermeniler serbest bırakılacaklardı, Osmanlı askerleri terhis edilecek, gerekli bulundukları yerlerde teslim olacaktı. Osmanlı gemileri teslim edilecek, tüm limanlar İtilaf Devletleri gemilerine açılacaktı. İtilafçılar önemli kalelere, demiryollarına, telefon ve telgraf idaresine el koyacaktı. Osmanlılar işgalci kuvvetlere bedelsiz olarak kömür yiyecek ve diğer ihtiyaç maddelerini vereceklerdi. Osmanlılar lehine tek bir hüküm bulunmayan bu mütarekenin özellikle yedinci ve yirmi dördüncü maddeleri Osmanlı Devleti topraklarını işgale açık hale getiriyordu. 7. Madde; Müttefikler, emniyetlerini tehdit edecek vaziyet zuhuruunda herhangi askeri sevk ve idare noktasını işgal hakkına haiz olacaktır. 24. Madde; Doğu Anadolu'da altı vilayette karışıklık çıktığında adı geçen vilayetlerden herhangi bir kısmının işgal hakkını İtilaf devletleri muhafaza eder.⁴ Mütarekenin İngilizce metninde, altı Doğu Anadolu vilayeti "six Armenian Vilayets" (Altı Ermeni Vilayeti) olarak belirtilmiştir.⁵ Bundan anlaşıldığı kadarıyla Doğu Anadolu'daki bir kısım topraklar Ermeni memleketi olarak kabul ediliyordu.

Mütareke hükümleri 31 Ekim 1918'de yürürlüğe girdi. Osmanlı askerleri silahlarını bırakmaya başladılar. İtilafçılar da İstanbul ile diğer büyük kentleri istila hazırlıklarına başladılar. Böylece Os-

manlı Devleti başlarında İngiltere'nin bulunduğu İtilaf Devletleri'nin eline ve keyfi idaresine bırakıldı. Mustafa Kemal Paşa'ya göre Osmanlı Devleti bu mütareke ile kendisini kayıtsız ve şartsız düşmanlara teslim etmeğe razı olmuştu.

Mondros Mütarekesi imzalandığında, İstanbul'da önemli siyasal gelişmeler ortaya çıkmıştı. Osmanlı Devleti'nin resmen savaştan çekilmesi, İttihat ve Terakki Partisi'nin iktidarını sona erdirmiştir. Savaş suçlusu durumuna düşen bu nedenle de yargılanacaklarını anlayan Enver, Cemal ve Talat Paşa ile Doktor Nazım, Bahattin Şakir gibi önde gelen İttihatçılar 3 Kasım 1918'de bir Alman savaş gemisi ile yurt dışına çıkmışlardır.⁶

Yurtta kalan İttihat ve Terakki Partisi üyeleri toplanarak partilerini feshetmişler ve yerine Teceddüt Fırkası adıyla yeni bir siyasal parti kurmuşlardı. Yolsuzluklara karışmayan ve kamuoyunda kötü bir intiba bırakmayan İttihatçıların partide faaliyet göstermeleri kararlaştırılmıştı.

Mondros Mütarekesi imzalandığı gün, 30 Ekim'de Mustafa Kemal Paşa Yıldırım Orduları Kumandanlığına getirildi. Sadrazam İzzet Paşa kendisine mütareke hükümlerini bildirmiş ve her ordunun kendine ait hususları hemen uygulamasını istemişti. Ordudaki Alman komutanların görevlerinden ayrılması gerektiğinden Yıldırım Orduları Kumandanı Liman Von Sanders görevini 7. Ordu Kumandanı Mustafa Kemal Paşa'ya bıraktı ve İstanbul'a gitti. Çok geçmeden Sadrazam İzzet Paşa 7 Kasım 1918'de Yıldırım Ordular Grubu ile 7. Ordu Karargâhını lağvetti. Mustafa Kemal Paşa da

4 Celal Bayar, **a.g.e.**, s.84-86.

5 Kastedilen Altı il Erzurum, Van, Bitlis, Harput (Elazığ), Sivas ve Diyarbakır'dır.

6 Sina Akşin, **Jön Türkler ve İttihat ve Terakki**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1987, s.307.

100. YILINDA MONDROS MÜTAREKESİ VE ATATÜRK'ÜN KURTULUŞ SAVAŞI'NI BAŞLATMASI

İstanbul'a hareket etti. Mustafa Kemal Paşa 13 Kasım'da İstanbul'a geldiğinde Boğaz'da demirlemiş İtilaf Devletleri donanmasına bakarak Yaveri Cevat Abbas'a (Gürer), "geldikleri gibi giderler" demiştir.⁷

Mustafa Kemal Paşa İstanbul'a geldikten sonra çeşitli kişilerle yoğun bir temas içine girmiştir. Rauf Bey (Orbay) ile istifa eden Sadrazam İzzet Paşa'yı makamında ziyaret etmiş ve yeniden hükümet kurmakla görevlendirilirse bunu kabul etmesini istemiştir. Bu nedenle askerler Tevfik Paşa kabinesine güvenoyu verilmemesi için çalışmışlardır. Fethi (Okyar) ile Mustafa Kemal Paşa'nın çıkardıkları Minber gazetesi de bu yolda yayınlar yapmıştı. Buna rağmen Tevfik Paşa kabinesi meclisten güvenoyu almıştı. Tevfik Paşa'nın güvenoyu alması ve kısa bir süre sonra da Mebusan Meclisinin feshedilmesi üzerine Mustafa Kemal Paşa kendisi gibi düşünen komutanlarla yaptığı görüşmeleri sıklaştırmıştır.⁸ Şişli'deki evde yapılan bu toplantılara Ali Fuat Paşa (Cebesoy), Rauf Bey (Orbay), İsmail Canbulat Bey, Ali Fethi Bey (Okyar), İsmet Bey (İnönü) ve Kâzım Karabekir gibi tanınmış paşalar katılmış ve bu toplantılarda İstanbul'da artık bir şey yapılamayacağı, önemli görevlere atanarak Anadolu'ya geçmek gerektiği fikri egemen olmuştur. Bu görüşmeler, kısa bir süre sonra Anadolu'da somutlaşacak olan silahlı mücadelenin ve üst düzey subaylar arasındaki işbirliğinin temeli olacaktır. Kaldı ki, Tevfik Paşa'nın da baskılar karşısında görevinde kalamaması ve yerine İngiliz yanlısı Damat Ferit Paşa'nın sadrazam olması, Mustafa Kemal Paşa'nın görüşlerini doğrulamıştır.

Mondros Mütarekesi'nden sonra Anadolu'daki Rum ve Ermeni azınlıkların, devlet kurma yönünde hızlı bir örgütlenmeye yönelmeleri ve İtilaf Devletleri ile işbirliği yapmaları, Türkler tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Özellikle Paris Barış Konferansı'nda Yunanistan'ın Anadolu'ya yönelik taleplerini onaylayan kararların alınması, Türklerin ulusal örgütlenmeye katılımlarını artırmıştır. Mütarekeden hemen sonra bazı memurların kurduğu Karakol Cemiyeti, üyelerinin etkinliklerinden yararlanarak Anadolu'ya silah ve cephane göndermeye başladı. Mustafa Kemal Paşa'nın yakın arkadaşlarından Ali Fuat Paşa'nın (Cebesoy) 1919 Mart'ında Ankara'daki Yirminci Kolordu Komutanlığına atanıp bölgedeki savunma güçlerini koordine etmek için ajanlar yollamasıyla direniş hareketi tam bir Kurtuluş Savaşı'na dönüştü. 13 Nisan'da Kâzım Karabekir

Mustafa Kemal, en yakın silah arkadaşı İsmet Bey (İnönü) ile birlikte (1920)

Paşa Erzurum'daki Kolordunun komutasını almak üzere İstanbul'dan gemiyle ayrılırken komutasındaki bölgede askerler ve halk arasında direnişi başlatmak kararındaydı.⁹

Mustafa Kemal Paşa, 13 Kasım 1918 tarihinden 30 Nisan 1919 tarihinde yeni görevi olan 9. Ordu Kıtaları Müfettişliğine atanana kadar ülkenin siyasi yollardan, özellikle kendisinin Harbiye Nazırı olarak içinde bulunacağı bu hükümet sayesinde kurtulabileceği inancıyla bu yolda çalışmalarda bulunmuştu. İstanbul'da bulunan arkadaşlarıyla devamlı temaslarda bulunarak onların desteğini almaya çalışmıştı. Özellikle İstanbul'da bulunan arkadaşları ile sık sık bir araya gelerek ilerisi için planlar yapmıştı.¹⁰

Mustafa Kemal Paşa'ya Kurtuluş Savaşı'nı başlatmak üzere Anadolu'ya geçme fırsatı 1919 yılı Nisanında doğmuştur. Yunanistan'ın Mütareke sonrasında Doğu Karadeniz'de Rum nüfusu çoğaltma, Türkleri yerinden etme çalışmalarına hız verdiği dönemde, Pontus Devleti'ni canlandırmaya dönük faaliyetler, bölgede yaşayan Türklerin silahlanarak savunmaya geçmelerine yol açmıştır. Ancak Türklerin faaliyetleri Avrupa basınında Türklerin Rumları katlettiği şeklinde yansımıştır. Bu gelişmeler üzerine Amiral Calthorpe, Sadrazam Damat Ferit Paşa'ya bölgedeki Rumların tehdit altında olduğunu Mondros hükümlerinin uygulanmadığını, bazı illerde şuralar oluşturulduğunu ve

7 Sinan Meydan, **Atatürk'ün Gizli Kurtuluş Planları, Parola Nuh**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2009, s.132.

8 Afet İnan, **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi**, T.T.K. Yayınları, Ankara, 1977, s.24.

9 Kâzım Karabekir, **İstiklal Harbimiz**, İstanbul, 1960, s. 2-9.

10 Zekeriya Türkmen, **Yeni Devletin Şafağında Mustafa Kemal (Ekim 1918-Ocak 1920)**, Divan Yayıncılık, Ankara, 2002, s.69.

bunların asker topladığını bildirmiş ve bu durumun derhal sona erdirilmesini istemiştir.

Hükümet bu gelişmeler üzerine Doğu Karadeniz Bölgesi'ne yetkili bir komutan göndererek olayları araştırmayı ve sorunu çözmeyi kararlaştırmıştır. İttihatçı olmaması, Çanakkale cephesindeki başarısı, bir süre padişahın yaverliğini yapmış olması ve hepsinden önemlisi gerçek amacını vicdanında milli bir sır olarak saklamış olması, Mustafa Kemal Paşa'nın bu göreve atanmasını kolaylaştırmıştır.¹¹

30 Nisan 1919'da 9. Ordu (3. Ordu) Müfettişliği'ne atanan Mustafa Kemal Paşa'nın görev bölgesi Trabzon, Erzurum, Sivas, Van, Erzincan, Samsun Müfettişlik bölgesi, Diyarbakır, Bitlis, Elazığ, Ankara, Kastamonu, Maraş ve Kayseri müfettişliğe komşu yöreler olarak belirlenmiştir. Ayrıca 3. ve 15. Kolordular müfettişliğin emrinde olacak, müfettişlik bölgesine giren illerde sivil yöneticilikler ve askeri komutanlıklarla haberleşebilecek ve onlara emir verebilecekti.¹²

Hükümetin Mustafa Kemal Paşa'dan istediği başlıca işler; Bölgede bozulan huzur ve asayiş sağlamak. Bölgede dağınık bir halde varlığından söz edilen silah ve cephaneyi toplattırarak muhafaza altına almak. Çeşitli yerlerde birtakım şuralar kurulduğu, bunların asker topladığı ve ordunun bunları koruduğu yolunda iddiaların olduğu, bu iddialar doğru ise bu durumu yasaklamak ve bu şuraları dağıtmaktır.¹³

Bu isteklerden anlaşılacağı gibi, Hükümet Mustafa Kemal Paşa'ya kendilerini savunmaya başlayan Türkleri yatıştırma ve silahsızlandırma görevi vermiştir. Ancak Mustafa Kemal Paşa'nın amacı, yukarıda ifade edilen isteklerden tamamen farklı idi. O, Anadolu'ya geçerek, dağınık olan direnişi birleştirmek ve ulusal bir örgütlenmenin yolunu açarak, ulusal egemenliğe dayanan, tam bağımsız bir devlet kurmak amacına yönelmişti.

16 Mayıs 1919'da Bandırma vapuru ile İstanbul'dan ayrılan Mustafa Kemal Paşa ve beraberindeki 55 personel ile sıkıntılı bir yolculuktan sonra 19 Mayıs 1919'da Samsun'a vardı. Samsun'da kaldığı kısa süre içinde İstanbul'daki fikirlerini sistemleştirdi ve yapacağı işlerin stratejisini saptadı.

Mustafa Kemal Paşa, savaş ve devrimi halka mal etmek istiyordu. Düşüncesinin hep bu yönde

Mustafa Kemal, 9. Ordu Müfettişi olarak geldiği Erzurum'da arkadaşlarıyla birlikte.

olduğunu biliyoruz. Düşmanla mücadeleyi doğal ki, Ordu yapacaktı. Ancak Ordunun durumu o günler için pek perişandı. Mütareke hükümlerine göre pek çok birlikler terhis edilmiş, silah ve cephaneye galip devletlere teslim edilmişti. Ordunun morali bozuktur. Orduyu yaratan ulustur. Bu nedenle, ulusun ordunun yanında olması ve onu desteklemesi gerekirdi. Bu da ancak halka inmiş bir yönetimle sağlanacaktı. Yeni halkçı devlet kurmak tek çaredir. Bu amaca erişmek için hemen örgütlenmeye başlayacaktır.

İşte, Büyük Nutkun da da anlattığı gibi Mustafa Kemal Paşa Kurtuluş Savaşı'nı başlatmak üzere Anadolu'nun içlerine doğru yola çıktığı zaman bu stratejiyi uygulamaya başlamıştı.

KAYNAKÇA

- Afet İnan, **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi**, T.T.K. Yayınları, Ankara, 1977
- Ahmet Mumcu, **Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1974.
- Ali Fuat Türkgeldi, **Görüp İştiklerim**, Ankara, 1949.
- Celâl Bayar, **Ben de Yazdım Milli Mücadele'ye Gidiş**, C. I, Baha Matbaası, İstanbul, 1965.
- Gottthard Jaeschke, **Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri**, TTK Basımevi, Ankara, 1971.
- Kâzım Karabekir, **İstiklal Harbimiz**, İstanbul, 1960.
- Sina Akşin, **Jön Türkler ve İttihat ve Terakki**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1987.
- Sinan Meydan, **Atatürk'ün Gizli Kurtuluş Planları, Parola Nuh**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2009.
- Tevfik Bıyıklıoğlu, **Atatürk Anadolu'da (1919-1921)**, TTK Basımevi, Ankara, 1959.
- Zekeriya Türkmen, **Yeni Devletin Şafağında Mustafa Kemal (Ekim 1918-Ocak 1920)**, Divan Yayıncılık, Ankara, 2002.

11 Ahmet Mumcu, **Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi**, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1974, s.36.

12 Tevfik Bıyıklıoğlu, **Atatürk Anadolu'da (1919-1921)**, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1959, s.42.

13 Gottthard Jarschke, **Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri**, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1971, s. 102.

ATATÜRK GENÇLERLE: SINAV YAPAN BİR CUMHURBAŞKANI

Dr. Ali GÜLER (*)

Yurt Gezilerinde Okul Ziyaretleri

Eğitime çok önem veren bir devlet ve düşünce adamı olan Atatürk, Millet Mektepleri'nin Başöğretmeni olarak, bütün hayatı boyunca yaptığı yurt gezilerinde gençlerle okullarda, Türk Ocakları'nda ve Halkevleri'nde de bir araya gelmiş, onlarla sohbetler yapmış, gençlere düşüncelerini ve geleceğe dönük fikirlerini anlatmıştır.

Atatürk hangi nedenle geziye çıkarsa çıksın, uğramadan edemediği kurumların başında okullar gelirdi. Sık sık okullara uğramış, bu gezilerde zamanının önemli bir bölümünü öğrencilerle, gençlerle geçirmiştir. O, yurt gezilerinde okullara gitmeyi, sıralara oturup dersleri izlemeyi, öğrencilere sorular sormayı ve hatta onların sınavlarına girmeyi hayatının en güzel uğraşlarından saymıştır.

Türk Tarihi, İslam Tarihi, Türk Devrimi, Fransız Devrimi, ıslahat, ayaklanma gibi konularda sorduğu sorulardan çok hoşlanırdı. Bu tarihi olaylar arasındaki benzerlikleri, farklılıkları sorar, bu olayların karşılaştırılmasını isterdi. Zaman zaman dersin özelliğine göre Türkçe, matematik, fizik, felsefe soruları da sorardı. Kimi öğrencileri de daha derin bir sınavdan geçirirdi. Öğretmenlere çok itibar eder, derslerini ilgiyle dinler, eksik kalan bölümleri kendisi tamamlardı.

Atatürk öğrenmeye ve öğretmeye meraklıdır. Kafasında ve gönlünde her zaman öğretmenlik eğilimi taşımıştır. O'nun bu özelliği yazı, tarih ve dil inkılapları günlerinde iyice belli olur. Kendisi Çankaya'da, Dolmabahçe'dedir ama akli okullardadır. Gidip öğrencilerle, gençlerle konuşmak, sınavlarda bulunmak ister. Sınavlara girer, not verdiği de olur.¹

Aşağıda bazılarını anlatacağımız gibi Atatürk örneğin 1933 yılında Ankara ve İstanbul'da çeşitli okulların bitirme sınavlarına katılmış, saatler süren bu sınavlarda öğrencilerle bizzat ilgilenmiş, onlara sorular sormuş hatta sınavları yapan

sorumlu öğretmenlerle birlikte sınav cetvellerini bile imzalamıştır.

Atatürk'ün 1933 yılı Haziran ayının son haftası ile Temmuz ayının ilk haftası programı Ankara ve İstanbul'daki bazı okulları ziyaret ve sınavlarına katılma şeklinde gerçekleşmiştir. Ziyaretleri günü gününe şu şekildedir:

24 Haziran 1933'te Ankara Kız Lisesi sınavları;

27 Haziran 1933'te Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü sınavları;

28 Haziran 1933'te Ankara Erkek Lisesi sınavları;

29 Haziran 1933'te Ankara Hukuk Fakültesi sınavları ve akşam trenle Ankara'dan İstanbul'a hareket;

30 Haziran 1933 Atatürk'ün Ankara'dan İstanbul'a gelişi;

1 Temmuz 1933'te de Galatasaray Lisesi sınavları;

2 Temmuz Darülfünun (İstanbul Üniversitesi) ziyareti ve İstanbul Hukuk Fakültesi sınavları.²

Yaklaşık on gün içinde birçok lise, yüksekokul ve üniversite olmak üzere pek çok okulu ziyaret eden, öğretmen ve öğrencilerle konuşan ve sınavlara katılan Atatürk, 5 Temmuz 1933 günü İstanbul Dolmabahçe'den Milli Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip'e izlenimlerini ve tebriklerini içeren bir de teşekkür telgrafı göndermişti:

"Türkiye Cumhuriyeti Riyaseti

Dolmabahçe 5/ VII/ 1933

Dr. Reşit Galip Beyefendi Maarif Vekili/ANKARA

C: Yüksek Cumhuriyetimizde bilgi işlerini değerinde görmeye çalışmak, Türk Budunu'nun (milletinin) ilerisi için üzerinde çok durulacak bir prensiptir. Bu prensibin ülkede yaptırılması savaşını doğrudan doğruya elinde bulundurmak ülküsü, bunun yüksekliğini anlamış her yurttaş için benzeri olmayan bir değerdir. Bugün Cumhuriyet Hükümeti'nin bu değerli işi üzerinde bulunarak çalışmakta olduğunuz için kutlulanmalısınız.

Türkiye bilgi ordusunun durmadan yükselen canlı bir kuruluş olduğunu, ülkemizin her yerindeki yavrularının, Türk gençlerinin alınlarında açıkça okudum. Sevindim. Cumhuriyet, kendilerine emanet edilmiş olan bugünkü Türk gençleri, yarının muhakkak büyük adamlarıdır. Yalnız Türkiye'nin büyük adamları değil, onların, bütün medeni beşeriyette büyük adam olacıklarına inanmakta kendimi haklı buluyorum. Benim haklı

* Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyesi

1 C. Sönmez, **Atatürk'te Çocuk Sevgisi**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2014, s. 112-113. A. Kaynardağ, "Atatürk'ün Sorduğu Sorular, Yaptığı Sınavlar", **Cumhuriyet Gazetesi**, 30 Temmuz 2000.

2 Bakınız: U. Kocatürk, **Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi (1918-1938)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2000, s. 548-549.

olduğumu, bu Türk gençlerinin henüz ben yaşarken dünyaya göstereceklerinden eminim. Çünkü onlar, kendilerine söylediğimin manası üzerinde çalışmak lazım geldiğini anlarlar. Bütün dünyanın bilgi âleminde, yüksek ahlaklı, disiplinli, efendi vasıflar ile taşarak yükselmek istidadında bulunan Türk çocuklarının, Türk gençliğinin Gök Türk-lük işini idare etmekte olduğunuzdan dolayı, siz Maarif Vekili'ni tebrik ederim ve bunda sizin için yüksek muvaffakiyetler dilerim.

Reisicumhur

Gazi M. Kemal³

Eğitimci Sayın Ahmet Bekir Palazoğlu'nun sap-tamalarına göre Atatürk ikisi 1916 yılında olmak üzere, Temmuz 1919 ile Mart 1938 arasında, de-ğişik illerdeki toplam 164 okulu ziyaret etmiştir.⁴

Ankara Kız Lisesi Bitirme Sınavlarında

Gazi Mustafa Kemal Paşa, yukarıda kronolojisi-ni verdiğimiz üzere 1933 yılı Haziran sonu ile Tem-muz başında Ankara ve İstanbul'da bazı okulları ziyaret etmiş ve öğrencilerin sözlü olarak yapılan bitirme sınavlarına bizzat katılmıştır. Bunlardan biri de Ankara Kız Lisesi'dir.

O gün Nöbet Defteri'ne şu şekilde kaydedildi:

"Gazi Paşa, Kız Lisesi'ne gelerek tarih, coğraf-ya ve yurt bilgisi sınavlarında hazır bulundu. Gazi Hazretleri öğle yemeğini öğretmenlerle bir arada yedi, lisenin kuzey kapısında öğretmen ve son sınıf öğrencileriyle fotoğraf çekti. Geç vakte kadar sınavlarda kalarak bizzat öğrencilerin bil-gilerini yokladı, sınavlarda Milli Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip Bey de hazır bulundu. Gazi Hazretleri, okuldan ayrılmadan sınav not cetvelini de imzala-dı, 21.30'da Çankaya'ya döndü."⁵

Atatürk'ün bu okul gezisi ile bundan sonra yapı-lan Ankara Erkek Lisesi ziyareti ve sınavları hakkın-da Cumhuriyet Gazetesi öğretmen ve öğrencilerin izlenimlerini içeren bir yazı yayımlamıştır. "Ankara Kız ve Erkek Liseleri Öğretmenleri İle Öğrencileri-nin Gazi Hazretleri Hakkındaki Duyguları" başlığı ile yayımlanan yazıda, Ankara Kız Lisesi coğrafya öğretmeni Hüseyin Sabir Bey, öğrencilerden Mu-alla, Mukaddes, Hikmet, Şahende, Hatice, Naime, Melahat, Meziyet ve Sabahat Fuat Hanımlar sınava

ilişkin duygu ve düşüncelerini anlatmışlardır. Bu anılardan Atatürk'ün düşünce dünyasındaki kav-ramların ve önem verdiği konuların neler olduğu-nu da öğreniyoruz. Gençlerle ilişkileri konusunda da fikir sahibi oluyoruz. Bu nedenle gençlerin anı-larını kısa kısa buraya alıyoruz.

Meziyet Anlatıyor: "İlk soru Hindistan'ın arazisi hakkında idi. Burada yaptığım bir yanlış bana hiç anlatmadan yalnız birkaç soru sorarak düzelttirdi. Sonra Hindistan'ın halkını, dünya üze-rindeki ırkları, Hindistan ve Sümer uygarlıklarının hangisinin daha eski olduğunu, dünyanın kayna-ğını, Millet Meclisi'nin çalışan öğelerini, denetim biçimlerini sordu. Sınavdan saat on buçukta çık-mıştım."

Melahat Anlatıyor: "Seviniyordum. İmtihana girdim. Şu sorularla karşısında kaldım: Tarihten Türklerin ana yurdu, Etiler, Balkan Savaşı, Kurtu-luş Savaşı; coğrafyadan Türkiye'nin coğrafi duru-mu, sömürge siyaseti; yurt bilgisinden vatandaşın ulusa karşı görevleri.

Çok memnundum, çünkü sorulan sorular en anlayışsız öğrencinin anlayacağı gibi çıktı. Mü-mkün olduğu kadar cevap verdim. Bir süre sonra Sevgili Gazimiz sevecen sesiyle:

'Ders iyi anlaşılmış, çık artık çocuğum.' Dedi. Odadan çıktım."

Naime Anlatıyor: "İlk soru olarak Gazi, Anka-ra'nın coğrafi yerini sordu. Sonra tarihten Anado-lu'da Eti uygarlığına geçtik. Kendi benimle açıklı-yordu. Özellikle Türkler üzerinde fazla ilgilendik.

Yurt bilgisinden ulus ve oluşumunu sorduktan sonra 'yeterli' olduğunu söyledi. Dışarı çıktım."

Hatice Anlatıyor: "İlk sorusu bana ismimin Türkçe karşılığını sormak oldu. Daha sonra tarihten Anadolu'nun ilk halkının giyiniş uygarlığını canlandırdık.

İkinci sorusu Ege uygarlığıydı. Bu soruyu bü-tün ayrıntılarıyla inceledikten sonra coğrafyaya geçtik.

Türkiye'nin büyük devletler arasına girebilme-si için ne yapılması gerektiğini sordu. Cevabını sa-bırsızlık ve heyecanla yine kendisi verdi:

'Çalışmak, el birliği ile çalışmak.'

Yurt bilgisinden vergi, askerlik, seçim, Mec-lis'in özellikleri hakkında sorulan sorulara da ce-vap verdikten sonra odadan çıktım."

Şahende Anlatıyor: "Sınav saat dokuzda baş-ladı. Bir arkadaşımız sınava girdi. Uzun ve heye-canlı saatlerden sonra sınava girdim. Gazi, bana yanındaki sandalyeye oturmamı işaret etti.

3 Hâkimiyeti Milliye, 7 Temmuz 1933. Metnin dilinin alışıl-mışın dışında olması, o yıllarda dilde özleştirme çalışmaları-nın yapılıyor olmasındandır. (A. G).

4 Ahmet Bekir Palazoğlu, Atatürk'ün Okul Gezileri, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998.

5 Özel Şahingiray, Atatürk'ün Nöbet Defteri, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 1955, s. 128.

ATATÜRK GENÇLERLE: SINAV YAPAN BİR CUMHURBAŞKANI

Öğretmenimiz tarihten 'Cengiz Han'ı soralım.' Dedi. Gazi Hazretleri de: 'Cengiz kimdir? Nerede hükümet etmiştir?' diye sordu. Ben de bu sorulara mümkün olduğu kadar cevap vermeye çalıştım.

Bundan sonra coğrafyadan Anadolu'nun demiryolu, yurt bilgisinden bireycilik ve devletçilik hakkında birçok sorular sordu. Kırk beş dakika sonra sınavdan çıktım."⁶

Ankara Erkek Lisesi'nde Tarih Dersi Bitirme Sınavlarında

Atatürk'ün yakın arkadaşı Kılıç Ali Bey anlatıyor:

"1933 senesindeydi. Sıcak bir Haziran günü Atatürk Ankara Erkek Lisesi'nin tarih imtihanında bulunmak istemişti. Öğleye doğru yanında Milli Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip, ben, Nuri Conker ve Başyaveri olduğu halde Erkek Lisesi'ne gittik.

Atatürk okul idarecileri tarafından karşılandı. Doğruca imtihan salonuna gittik.

Ankara Erkek Lisesi, o zaman şimdiki Numune Hastanesi'nin karşısındaki tepenin üstünde, şimdiki Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin arkasında tarihi bir binaydı. Bu binada Milli Mücadele'nin ilk günlerinde Milli Savunma ve Mili Eğitim Bakanlıkları faaliyette bulunmuştu.

27 Aralık 1919'da Mustafa Kemal Sivas'tan Ankara'ya geldiği zaman gaz lambalarının aydınlığında, yine bu binada halka tarihi bir konuşma yapmıştı. İmtihan salonunda lisenin değerli tarih öğretmeni Samih Nafiz (Tansu) ve çeşitli yerlerden gelmiş görevliler bulunuyorlardı.

Salona ilk girdiğimiz ve oturduğumuz zaman, hemen hemen hiçbir öğrenci içeriye girmemişti. Hepsini Atatürk'ten çekinerek çekingenlik korkusuyla imtihan odasına girmek istemiyorlardı. Fakat bir süre sonra sıra ile girmeye başladılar.

Gelen öğrencilerin ellerinde hazırladıkları tezler vardı. Atatürk tezleri görüyor, bunlar üzerinde çocuklara bazı sorular soruyordu. Artık sınav başlamıştı. Bu sınav, o zaman liselerin son sınıflarında mevcut olan bakalorya sınavıydı.

Atatürk'ün soru sorduğu öğrencilerden birisinin adı Aydın'dı. Çok zeki bir çocuk olduğu görülüyordu. Sorulara çok iyi, olgun cevaplar verdi.

Atatürk, çocuğun harita üzerinde verdiği açıklamayı dinledi, çok memnun olmuştu. Çocuğu takdir etti ve daha birçok sorular sordu. Aydın bunlara son derece olgun ve güzel cevaplar vererek Atatürk'ü memnun etmişti. Çocuğa dedi ki:

'Sen ne olmak istiyorsun?'

'Su mühendisi Paşam.' deyince, Atatürk:

'Herkes su mühendisi olabilir. Seni tarihçi yapalım, ne dersin?' deyince, Aydın, gayet samimi bir dille:

'Ailece böyle bir karar verdik, bunu değiştirmek için anne ve babamın rızasını almak lazımdır Paşam.'

Bu cevap da Atatürk'ün çok hoşuna gitmişti.

'Aferin, bravo Aydın, peki. O halde onlarla görüş, benim teklifimi de söyle sonra gel, Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip Bey'e kararını bildir.' Dediler.

Aydın odadan çıkınca Atatürk, Reşit Galip Bey'e döndü:

'Bravo bu çocuğa, bu daha şimdiden öğretmen olmuştur. İnsan onu güvenerek bir ortaokula öğretmen gönderebilir. Bu çocuğu takip edelim.' diye tavsiyede bulundular.

Reşit Galip Atatürk'ün bu memnuniyetleri üzerine çocuğu takdirname ile ödüllendireceğini söyleyince Atatürk:

'Takdirnameden ne çıkar, daha başka bir şey yapmalı, tahsile göndermeli, Amerika'ya gönderip çocuğun çalışmasına bir değer verelim.' dediler ve Samih Bey'e dönerek vereceği notun pek tabii olarak iyi olacağını söylediler.

Hava kararmış, akşam olmasına rağmen Atatürk, daldığı konular üzerinde çocuklarla baş başa kalmaktan zevk almıştı. Hatta öğle yemeğini köşkten getirterek orada yemişlerdi.

O gün elliye yakın öğrenci sınava girmiş ve çoğu çok iyi cevaplarla Atatürk'ü memnun etmişti. Bazı zayıf talebeleri de Atatürk bizzat sorduğu kolay sorularla kazandırmıştı.

O gece Dışişlerinin Ankara Palas'ta bir balosu vardı. Balo kendilerine birçok kez hatırlatıldığı halde O, öğrenciler arasında kalmayı tercih ediyordu. Akşam geç vakte kadar okulda kalmıştı. Atatürk, geç vakit tarih öğretmeni Samih Nafiz Bey'e çocukları iyi yetiştirdiğinden dolayı pek çok iltifatlar ederek okuldan ayrılmıştı."⁷

Liseli Aydın Yıllar Sonra O Günü Anlattı

Atatürk'ün o gün (28 Haziran 1933) tarihten sınav yaptığı ve çok beğendiği, Milli Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip Bey'e Amerika'ya gönderilirse iyi olur dediği liseli Aydın, Prof. Dr. Aydın Sayılı idi. Atatürk'ü dinledi "Bilim Tarihi" okudu. Bilim tarihi Profesörü oldu. Aydın Sayılı 1990 yılında o günü

6 Cumhuriyet, 30 Haziran 1933. C. Sönmez, a. g. e., s. 126-129.

7 Kılıç Ali, Atatürk'ün Hususiyetleri, Sel Yayınları, İstanbul, 1955, s. 109. C. Sönmez, a. g. e., s. 120-122

ve sonrasını şu şekilde anlattı:

"Atatürk, lise ve yüksekokullarımızı zaman zaman ziyaret etmiştir. Bu arada 1933 yılında Atatürk Lisesi (o zamanki Ankara Erkek Lisesi) tarih, coğrafya ve yurt bilgisi okul bitirme sınavımıza geldi. Sınav sözlü idi ve Lise 1, 2, ve 3'ncü sınıfların tarih, coğrafya ders konularının tümünü kapsamakta olduğu gibi, yurt bilgisi derslerini de içermekte idi. Atatürk bu sınava Milli Eğitim Bakanı, Ankara Valisi, Ankara Garnizon Komutanı ve diğer bir takım seçkin kişileri içine alan yirmi kişiye yakın bir grup eşliğinde gelmişti.

Konusunun genişliği dolayısıyla sınavlar oldukça uzun sürüyordu. Ders gruplarını temsil eden üç okul hocamızla Ankara Kız Lisesi tarih ve coğrafya öğretmenleri sınav komisyonunu oluşturmaktaydı. Atatürk'le Milli Eğitim Bakanı da katıldıkları sınavların cetvellerini imzaladılar. Atatürk sınav heyetinin en faal üyesi idi. Sınavda birçok soruyu kendisi sorduğu gibi hocaları soru sormaya davet eden de O idi.

Atatürk sınavın tümünde yoktu. Yarım günlük bir kısmında bulundu. Sınavları Atatürk tarafından yapılan öğrencilerden biri de bendim. Sınav benim için çok şanslı başladı. Volga ve Don Irmaklarının Sokullu Mehmet Paşa zamanında bir kanalla birleştirilmeleri konusu ile ilgili bir takım sorular bana Atatürk'ün sorduğu ilk soru grubunu oluşturdu. Bu münasebetle ticaret yolları olarak su kanalları üzerine biraz derinlemesine ve etraflıca bir şekilde duruldu. Ben su mühendisi olmayı tasarladığım için bu konu benim bazı yönleriyle kişisel olarak da az çok incelemiş olduğum bir konuydu. Bana sınavda sorulan soruların hepsini Atatürk kendisi sordu ve okul müdürünün söylediğine göre 1 saat 20 dakika sürdü.

Atatürk'ün bana sorduğu fikir sorularından bir başka grup da bizim o zamanki iktisadi politikamıza ilişkindi. Bunlarla ilgili olarak Sovyet Rusya rejimi hakkında bazı sorular sordu. Bu soru grubunda Atatürk'ü tatmin etmekte güçlük çektiğimden korka korka kendisine cevap vermeye çalıştım. Fakat bunlarda gösterdiği tepkiler iyi idi. Bunlar dışında Eskiçağ, Yakın ve Orta Doğu, Orta Asya ve Ortaçağ Türk ve İslami Osmanlı ve Yeni ve Yakın Çağlar Avrupa tarihlerine ve İstiklal Savaşı'mızın bazı kısımlarına ilişkin sorular da Atatürk'ün sorduğu üçüncü grup soru olarak düşünülebilir. İktisadi politikamıza ilişkin sorular grubu daha fazla tarihle yurt bilgisi alanlarına giriyordu. Volga ve Don Irmaklarının bir kanalla birbirine bağlanmaları sorusu ise daha fazla Osmanlı Tarihi ile tabii, beşeri ve iktisadi coğrafya

konularını içine alır mahiyette idi.

Atatürk benim sınavımdan çok memnun kalmış. Bu sebeple Milli Eğitim Bakanı'na 'bu öğrenci ile ilgilenin' şeklinde bir talimat vermiş. O zaman Milli Eğitim Bakanı olan Reşit Galip Bey beni makamına kabul ederek bana sınavdaki başarımdan ve Atatürk'ün takdirini kazanmış olmamdan dolayı bir tebrik mektubu verdi ve yüksek öğrenimime ilişkin bir planım olup olmadığını sordu. Ben kendisine su mühendisi olmak istediğimi söyledim. Fakat o bana daha geniş bir kültür tabanı üzerine oturan bir alanı seçmemin daha uygun olacağını söyleyerek tarihçi olmamı önerdi ve bunda biraz da ısrar etti. Ben asıl ilgi alanımın fizik olduğunu, fakat tarihi de sevdiğimi söyleyerek konu üzerinde biraz düşüneceğimi ve annem ve babamla da konuyu konuşup danışmak ihtiyacını duyduğumu söyledim.

Bu arada Milli Eğitim Bakanlığı bu konuya ciddiyetle eğilmiş ve tarih ile fen konularını bir araya getiren bir alan olarak benim için bilim tarihinin uygun bir meslek olabileceğini düşünmüş. Mesele bu şekilde bana intikal edince konuyu ciddiyetle zihnimde toparlamaya çalıştım.

Benim Fransızcadan izlediğim bazı kitaplarımda bilim tarihi ile temasa geçmiştim. A. Cuvillier'in lise son sınıfları ve üniversiteye hazırlık sınıfları için yazdığı 'Mantık ve Genel Felsefe İle Ahlak' adlı kitabının mantık kısmından bilim tarihine ilişkin çok ilginç bahislerle karşılaştım. E. Voisin'in liseler için yazılmış üç ciltlik 'Cours de Physique' adlı kitabının bölüm sorularında verdiği tarihi metinler de beni çok ilgilendirmişti. Bu itibarla bilim tarihini kendim için çekici bir alan olarak düşünmekte çok güçlük çekmedim. O yıllarda bilim tarihi konusu önemlice kıpırdanma hareketine sahne olmakta idi.

Amerika'nın Harvard Üniversitesi'nde bilim tarihi alanı, bu sıralarda belirginlik kazanmakta ve bu çalışmaların odağını Sarton adlı bir profesörün faaliyetleri oluşturmaktaydı. Bu faaliyetten bizim o zamanki Milli Eğitim Bakanlığımızın ve yeni kurulmuş olan Türk Tarih Kurumu'nun seçkin mensuplarının da haberi varmış. Bu itibarla konuyu biraz derinlemesine incelemek de benim için mümkün oldu. Bu arada Sarton'un çıkarmaya başladığı 'Bilim Tarihine Giriş' adlı kitabın yayımlanmış olan birinci cildini Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'nde gözden geçirme fırsatını da buldum ve bilim tarihini meslek seçtiğim ve yarışma sınavını kazandığım takdirde Sarton'un yanında öğrenimimi sürdürebileceğim bana söylendi. İşte bütün bunlar benim bilim tarihini meslek seçmemin yolunu açmış oldu.

ATATÜRK GENÇLERLE: SINAV YAPAN BİR CUMHURBAŞKANI

Böylelikle, Atatürk'ün sınavıma gelmesi benim hayatımın seyri üzerinde büyük bir etki yapmış oldu. Atatürk hepimizin yaşamına yeni yön vermiş bir kişidir. Fakat benimki daha kişisel ve özel türden bir etki oldu. Atatürk sınavda işe karışmış olmasaydı su mühendisi olacaktım. Elbette ki o saha da çok önemli ve yararlı bir mesleği temsil ediyor. Fakat ben bilim tarihini ve üniversite hocalığı mesleğini seçmiş olmaktan çok memnunum. Bundan hiçbir zaman en küçük şüphem de olmadı.

Bilim tarihi konusu milli kültürümüzün zenginleşmesi açısından bizim için olağanüstü önemde bir konudur. Kültür dağarcığımızın böyle temel önemde bir kültür ögesi ile beslenip geliştirilmesinin Atatürk ilke ve düşünceleri ile tamamiyle uyumlu ve ahenkli olduğunda hiç şüphe yoktur.

İnsanın en gerçek yol göstericisinin bilim olduğunu ve Türk Milletinin uygarlık ve ilerleme yolunda göstereceği büyük başarılarla kafasında ve elinde tuttuğu meşalenin bilim olduğunu ve olması gerektiğini söyleyen Atatürk, eğitimimizin bilim zihniyeti için zafer yollarını açacak mahiyet ve doğrultularda vurgulanmasına büyük önem vermiş ve bu amaca ulaşılması için belirgin bir özen göstermiştir. Bu itibarla, son yıllarda felsefe gibi köklü bir disiplin yanında liselerimizin müfredat programlarında bilim tarihine de yer vermeye başlanmış olmasının çok olumlu ve memnuniyet verici bir gelişme olarak kabul edilmesi gerektiğine bu vesile ile işaret etmeyi yararlı buluyorum.⁸

Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı Kimdir (2 Mayıs 1913-15 Ekim 1993)

Aydın Sayılı, Ankara Erkek Lisesi'ni 1933 yılında Haziran döneminde "pekiyi" dereceyle ve birincilikle bitirdi. Aynı yıl Milli Eğitim Bakanlığı'nın (Maarif Vekâleti) yurt dışına öğrenci göndermek için açtığı sınavı kazanarak ünlü Harvard Üniversitesi'nde Bilim Tarihi Bölümünde yükseköğrenimini yapmak üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne gönderildi. Columbia ve Cornell gibi bazı üniversitelerde yaz öğrenimine de katılarak, 1942 yılında Harvard Üniversitesi'nden doktora derecesi aldı. Tezinin konusu "*İslam Dünyasında*

Bilim Kurumları"dır. Bu doktora Harvard Üniversitesi'nde ve bilindiği kadarıyla da dünyada bilim tarihi dalında verilen ilk doktora derecesidir. Sayılı'nın Harvard'daki eğitimi, yatay ihtisas alanı olarak İslam Dünyası ve düşey ihtisas alanı olarak da fizik tarihi konularını kapsıyordu. Aydın Sayılı'nın doktora çalışmasını, adı geçen bölümün başkanı, ünlü bilim tarihçisi Prof. Dr. George Sarton (1884-1956) yönetti. Sayılı, hocası George Sarton'ın dünyada "*bilim tarihinin bağımsız bir akademik disiplin olarak resmi bir statüye kavuşmasında büyük rolü olduğunu*" vurguluyor. Sarton, Sayılı'nın mesleki birikiminde çok derin etkiler yaptı. İkisi arasında başlangıçtaki hoca-öğrenci ilişkisi, zamanla iki büyük bilim tarihçisi ilişkisine dönüşerek karşılıklı saygı duygularıyla yaşamlarınca sürdü.

Dr. Aydın Sayılı, 1943 yılında, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Kürsü'süne "İlmi yardımcı" olarak tayin edildi. Askerlik görevi nedeniyle bir süre akademik yaşamına ara verdikten sonra 1946 yılı sonunda adı geçen fakültenin Felsefe Kürsüsü'ne "Bilim Tarihi Doçenti" olarak atandı. 1952 yılında "Bilim Tarihi Profesörlüğü"ne yükseldi ve aynı yıl Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde kurulan Bilim Tarihi Kürsüsü'ne başkan olarak atandı. 1958 yılında Ordinaryüs Profesörlüğe yükseldi. 1974 yılında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Başkanlığına seçilen Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı, bu görevini 1983 yılı başında yaş haddi nedeniyle emekli oluncaya dek kesintisiz sürdürdü. Emekli Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı 1984 yılında kurulan Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi'ne başkan olarak atandı. Bu son görevini de tam bir liyakatle yapmaktayken 16 Eylül 1993 tarihinde de bu görevinden ayrıldı.

Sayılı, 1947'de Türk Tarih Kurumu'nun tam üyeliğine seçilmiştir. 1957'de Uluslararası Bilim Tarihi Akademisi'nin muhabir üyesi, 1961'de aynı akademinin tam üyesi olmuş ve 1962'de üç yıllık bir dönem için başkanlığını yapmıştır. Türk Kütüphaneciler Derneği'nin şeref üyesi olmuş, Türk Tarih Kurumu Ortaçağ Şubesi'nin Başkanı olarak da birkaç yıl hizmet etmiştir.

Bilimle uğraşmayı bir yaşam biçimi olarak seçen bu değerli, özverili bilim adamı; son yıllarında böbrek, kalp ve cilt rahatsızlıklarıyla uğraşmak zorunda kalmış, henüz bir aylık olan emeklilik yaşamına uyum sağlamaya çalışırken 15 Ekim 1993 Cuma günü öğleden önce saat 10.30 sularında evinin önündeki sokakta geçirdiği kalp kri-

8 A. Sayılı, "Atatürk'le Bir Sınav Anısı", **Alev, Ankara Atatürk Lisesi Bülteni**, Yıl: 2, Sayı: 7 (Haziran-Temmuz 1990). C. Sönmez, a. g. e., s. 122-126. Sayın Sönmez'in eserinde, Aydın Sayılı ve on arkadaşının "Gazi M. Kemal" imzalı sınav cetvelinin fotoğrafı da bulunmaktadır. 434 Numaralı Aydın'ın (Sayılı) notu 5 (beş)'tir ve yanında "çok iyi" yazmaktadır. Bakınız: C. Sönmez, a. g. e., s. 123.

zi sonucu vefat etmiştir. Cenazesi 18 Ekim 1993 tarihinde Ankara-Cebeci Asrı Mezarlığı'nda top-
rağa verilmiştir.⁹

Ankara Hukuk Fakültesi Sınavlarında

Atatürk 29 Haziran 1933'te Ankara Hukuk Fakültesi'ne geldi. Fakültede sınavlar vardı. Atatürk'ün bu ziyareti Milliyet Gazetesi'nde şu şekilde anlatılıyordu:

"Gazi Hazretleri, saat 14.00'te Hukuk Fakültesi'ne gelerek, Profesör Sadri Maksudi (Arsal) Bey'in okuttuğu birinci sınıf Hukuk Tarihi imtihanlarında hazır bulundu. Reisicumhur Hazretleri, Fakültede iki buçuk saat kadar kalarak öğrencilere bizzat sorular sordu. Büyük Şef'in imtihan ettiği gençler, Ümit ve Esine Hanımlar, Hidayet, Akif, Kerim ve Kazım Efendilerdir.

Reisicumhur Hazretleri bu öğrencilere, mülkiyet haklarının menşei ve tarihçesi, vaki itirazlar, sosyalizm, miras hukukunun oluşumu, tüzel kişilik ve çeşitleri teorileri, telif hakkı, çok eşlilik, aile bağının geleceği, üç türlü devletçilik, şahitlik açık delilinin tarihçesi, hukuk tarihi noktasından yenileyici/kurtarıcı (müceddit), Türk tarihinde meşhur mücedditler, kanunsuz hareketler, suç ve ceza teorileri, milletlerin ırkı ile medeniyet ve hukuku arasındaki ilişkiler hakkında sorular sordu, öğrencileri sıkmayacak biçimde teşvik etti.

Öğrencilerden Esine Hanım, kendisine sorulan sorulardan Türk mücedditleri hakkında bilgi verirken söz Büyük Gazi'ye gelince, Profesör Sadri Maksudi Bey:

'Gazi Hazretleri kadınlara ne verdi?' diye sordu.

Esine Hanım da Türk İnkılabı'nın, Türk kadınına verdiği hakları birer birer saydı. Gazi Hazretleri, bunun üzerine:

'Pekâlâ, niçin mebusluk (milletvekilliği) istiyorsunuz da askerlik istemiyorsunuz?' diye sorunca Esine Hanım:

'Bünyece zayıfız da ondan efendim.' cevabını verince, Gazi buna itiraz ederek:

'Şehirlerde belki, biraz... Fakat köylerimizde kadınlarımızın hepsi gülbüz, kuvvetlidir; erkeklerle beraber çalışırlar.' dedi.

9 <http://www.kimkimdir.gen.tr/kimkimdir.php?id=3753> Aydın Sayılı'nın yaşamöyküsü için ayrıca bakınız: M. C. Uğurlu, "Büyük Bir Bilim Tarihçisi Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı", **Erdem Dergisi**, C: 9, No. 26 (1996), s. 453-481. A. Sayılı, Çeviren: M. Dosay, "Profesör Aydın Sayılı'nın Kısa Biyografisi ve Bilimsel Faaliyetleri", **OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)**, s. 5 (1994), s. 575-595.

Reisicumhur Hazretleri, öğrencilerin imtihan-daki başarılı cevaplarından dolayı Sadri Maksudi Bey'i tebrik etti.

Öğrencilerden üçü tam numara, üçü dokuzar, birisi sekiz numara aldı.

Gazi Hazretleri, okuldan ayrılırken öğrenciler, otomobili gözden kayboluncaya kadar kendisini heyecanla alkışladılar.

Adliye Vekili Şükrü Saraçoğlu, Maarif (Milli Eğitim) Vekili Dr. Reşit Galip, Milli Müdafaa (Savunma) Vekili Zekai Beyler ile Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Recep Peker ve Fakültenin bütün profesörleri imtihanda hazır bulundular.

Gazi Hazretleri İstanbul'a hareketinden önce Marmara Köşkü'nde Fakülte Reis Vekili Profesör Cemil Bey'e, 'Talebenin umumiyetle çalışmalarından ve imtihanlarından memnun olduklarını' söyledi.

Başbakan İsmet Paşa da Profesör Cemil Bey'e: 'Gazi Hazretleri, Fakülteyi ziyaretlerinden çok memnun kalmışlardır, tebrik ederim.' iltifatında bulundu."¹⁰

"Bilmelidir ki, Türk Milletine Kimse İlişemez!"

1933 yılında Atatürk'ün Ankara Erkek Lisesi'nde katıldığı bitirme sınavlarında yaşanan bir olay özellikle diploması tarihimiz bakımından çok önemlidir.

Olayı o dönemin okulda görevli tarih öğretmeni Samih Nafiz (Tansu) Bey 1950 yılında şöyle anlatıyor:

"Ankara Erkek Lisesi'nde Mustafa Kemal, önce öğrenci ile öğretmeni karşı karşıya bırakmayı uygun gördü ve soruların (o zamanki yöntemle) öğretmenler tarafından sorulmasını istedi. Şimdi güzel soru bulmak ve güzel soru çıkarmak ne güçtü. Nitekim coğrafyacı arkadaşlarımızdan birisinin şu sorusunu derhal kesmiş ve değerlendirmişti. Öğretmen öğrenciye şöyle sormuştu:

'İtalya'nın memleketimiz hakkında istekleri nelerdir? Bize siyasetini anlatır mısınız?' Atatürk kaşlarını çatmış ve öğretmene sormuştu:

'Bundan ne amaçlıyorsunuz? İtalya'nın memleketimiz hakkında ne gibi istekleri olduğunu, devlet başkanı olarak ben bile bilmiyorum, siz açıkla mısınız?'

Öğretmen şaşırılmış, sıkılmış ve karşılık vermişti:

'Paşam İtalyanlar, Antalya'yı almak istiyorlar,

10 **Milliyet**, 30 Haziran 1933. C. Sönmez, a. g. e., s. 129-131.

ATATÜRK GENÇLERLE: SINAV YAPAN BİR CUMHURBAŞKANI

memleketimizde gözleri var da onları sormak istemiştım.’

Bu öğrenci dışarıya çıkıp da biz bize kaldığımız zaman Atatürk, hepimize dönerek şöyle demişti:

‘Çocuklara başka memleketleri umacı olarak göstermeye hakkımız yoktur. Türk çocuğu, kendisine hiçbir milletin saldırmaya cesaret edemeyeceği bir ruh güvenliği ile beslenmelidir.

Bilmelidir ki, Türk milletine kimse işlemez. Milletlerin siyasetinde ancak menfaatler vardır. Kimsenin kimseye dost olamayacağını bilelim.’ dedi.¹¹

Galatasaray Lisesi’nde Bitirme Sınavlarında

Atatürk 1 Temmuz 1933 Cumartesi günü Galatasaray Lisesi’ni ziyaret etmiş ve yapılan sınavlara katılmış, gençlerle birlikte olmuştur. Bu ziyaret ve yapılan sınavlar basında şu şekilde yer almıştır:

“Gazi beraberinde Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Hikmet (Bayur) Bey, Başyaver Celal (Üner) Bey, Yaver Şükrü ve Cevdet Beyler ile Afet (İnan) Hanım olduğu halde saat 15.45’te Galatasaray Lisesi’ne geldi. Okulun karşısındaki pastanenin önünde otomobilden inerek kapıdan içeri girdi.

Gazi, okulun bahçesinde ve koridorlarında bulunan öğrencilerin alkışları arasında üst kattaki müdürlük odasına çıktı. Birkaç dakika kalarak okul hakkında Müdür Tefvik (Arafat) Bey ile odada bulunan öğretmenlerle görüştü.

Gazi, müdürlük odasından çıktıktan sonra Müdür Tefvik Bey, İkinci Müdür İzzet Bey ve yanındakilerle birlikte doğruca imtihan odasına geçti.

Burada Galatasaray Lisesi Orta Kısım son sınıf öğrencilerinin tarih, coğrafya, yurt bilgisi derslerinden bitirme imtihanları yapıliyordu. İçeride tarih öğretmeni Cemil, coğrafya öğretmeni Necmeddin Beylerle öğretmenlerden İlhan Şevket, Raşit, İkinci Müdür İzzet Zeki Beyler hazır bulunuyorlardı. Az sonra Büyük Millet Meclisi Başkanı Kazım (Özalp) Paşa da okula geldi ve imtihanlarda hazır bulundu.

Gazi, Hayrullah isimli öğrenciye şu soruyu sordu: ‘Sevr Antlaşması ile Lozan Antlaşması arasında ne gibi farklar vardır?’

İkinci olarak giren Nejat’a tarihten:

‘Eski medeniyet, Etilerle Mısırlılar arasında muharebe.’

Aynı öğrenciye yurt bilgisinden:

‘Devletçilik ve fertçilik nedir? Yasama kuvveti, kanunlar nasıl yapılır?’

Coğrafya dersinden ise sorulan sorular şunlardı:

‘Ege bölgesi iklimiyle Akdeniz bölgesi iklimi arasında ne gibi farklılıklar vardır? Şimendifer (demiryolları) siyaseti, Türkiye’de 1914’ten sonra yapılan demiryolu hatları ne kadardır ve önceki-ne göre oransal görülen gelişme neden ibarettir? Batı Anadolu’nun önemi nedir?’

Nejat demiryolu siyasetimiz sorusuna cevap verdikten sonra Gazi Hazretleri, harita üzerinde bilgi verdi, ülkemizin 1914 yılındaki demiryolları ile şimdiki mevcut demiryollarını haritada göstererek ilerlemeyi anlattı.

Nejat’tan sonra giren Ahmet isimli öğrenciye tarih sorusu olarak:

‘İlk zamanlarda Asya’daki Türk kavimleri, göç yolları, Asya’nın ortasındaki büyük denizin kuruması, Asur, Elam ve Akad medeniyetleri, Eti, Sümer ve Mısır medeniyetlerinden hangisi daha eskidir?’

Öğrenci, Eti medeniyetinin daha eski olduğunu söyleyince:

‘Sümer medeniyeti daha eskidir.’ dedi.

Ahmet’e yurt bilgisinden:

‘Türkiye’de ve Almanya’da reisicumhur seçimi nasıl yapılır?’ diye sordu.

Bu üç öğrencinin ayrı ayrı olarak yapılan imtihanı, iki saatten fazla sürdü. Ahmet imtihan odasından saat 18.00’de çıktı.

Gazi, Ahmet’ten sonra Fikret, Osman (Okyar, Ali Fethi Okyar’ın oğlu), Vedat, İzak, Bedri (Saltuk), İlhan ve Aleko isimli öğrencileri de imtihan etti. Bu arada ‘Malazgirt Meydan Muharebesi’ni’ sordu ve ‘bu savaşın tarihi ile Dumlupınar Savaşı’nın bir güne, yani 26 Ağustos’a rastladığını’ söyledi.

Bundan sonra ‘Bizanslılarla Türklerin ilk teması, Bizans’ın kimler tarafından kurulduğu, Hindistan ve Asur medeniyetinin kimler tarafından kurulduğuna’ sordu.

Gazi, bu arada din ve laiklik hakkında bazı sorular sordu.

Ayrılırken okulun şeref defterine bugünün tarihini atarak imzaladı.

Gazi, saat 21.30’da Dolmabahçe Sarayı’na döndü.¹²

11 S. N. Tansu, “Atatürk’ten Hatıralar”, Cumhuriyet, 10 Kasım 1950. C. Sönmez, a. g. e., s. 131-132.

12 Vakıf Gazetesi, 2 Temmuz 1933. Cumhuriyet, 2 Temmuz 1933. C. Sönmez, a. g. e., s. 132-134.

ATATÜRK, ÖZGÜR DÜŞÜNCE VE BİLİM

Özen TOPÇU (*)

Giriş

Türk Ulusunun kurtarıcısı, Çağdaş Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Ulu Önderimiz Atatürk'ün bizlere yön ve ilham veren çok sayıda özlü sözü vardır. Bu sözlerin her birinin derin anlamı yanında bir de hikâyesi vardır: Nerede, ne amaçla, hangi koşullar altında söylendiği gibi. Biz bu çalışmamızda, her eğitim öğretim yuvamızın, her ilim irfan mekânımızın girişinde yer alan "Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir" sözünü ele alacağız.

Atatürk'ün, Türk tarihindeki müstesna yeri işaretilirken, ilk akla gelen özelliği; "vatan kurtarıcılığı" ve "devlet kuruculuğu" vasıflarından sonra hemen hatırlanan yönü; "çağdaşlaşma önderi" olduğudur.¹ Türkiye'de, bilime dayanmayan bir uygarlığın çağdaş uygarlıklarla boy ölçüşemeyeceği gerçeğinin açık ve net olarak kavranması aşamasına Mustafa Kemal Atatürk ile ulaşılmıştır.² Tarihimizde, Tanzimat'tan sonra önemli değişiklikler ve yenilikler yapılmasına rağmen, büyük düşünce ve bilim sistemleri ile bunların uygulanmasından doğan bilim ve teknik, tüm çabalara rağmen Osmanlı ülkesine girememiştir. Atatürk'ü Osmanlı padişahlarından ve ıslahatçılarından ayıran özellik, akıllı ve bilimi rehber sayıp, bunun uygulanmasına bizzat nezaret etmesidir. O'na göre çağdaşlık; bilimin rehberliğinde yürümektir.

Atatürk, Batı'nın temel bilimlere Rönesans'tan sonra verdiği önemin sonucu olarak, 19'ncu yüzyılda sanayi devrimini gerçekleştirdiğini çok iyi değerlendirmiş, onun için de, tüm ilerleme ve yeniliklerin temelinde "çağdaş bilim" in bulunduğunu Türk milletine her fırsatta öğütlemiştir. O, devlet ve toplum hayatımızda hurafelere dayanan her türlü etkiye son vermenin, hayatı boyunca mücadelesini vermişti.³ "Akıl ve mantığın halle-

demeyeceği mesele yoktur "diyen Atatürk, aklın rehberinin bilgi ve bilim olduğuna da yürekten inanmıştı.⁴ Atatürk, bilim ve fen olarak ifade ettiği 'teknik', çağdaş uygarlık yolunda ilerlemenin temeli saymış, bilimi akılcı bir düşünce ile ön plana çıkararak, akılla bilimi bağdaştırmıştır. Cumhuriyetin ilanı, harf devrimi, eğitim ve hukuk alanındaki yenilikler, kılık kıyafet ve medeni nitelikteki değişiklikler, Çağdaş Üniversite Reformu, Türk Tarih ve Dil Kurumları'nın oluşturulması, hep aklın ve bilimin öncülüğünde gerçekleştirilmiştir.⁵

Yüce Atatürk'ün Türk milletine bilim ve teknik sürekli olarak tavsiye eden konuşmaları içinde biri var ki; bizler millet olarak onu kendimize baş tacı yaptık. İşte, "Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir" özdeyişini içeren bu cümle bizim rehberimiz oldu. Bu sözün geçtiği konuşmanın Samsun'da yapılmış olması, Samsun ve Samsunlular için, belki Milli Mücadele'nin ilk adımının Samsun'da atılması kadar, belki de Yüce Ata'mızın doğum gününü 19 Mayıs olarak ilan etmesi kadar gurur verici olmuştur.⁶

İnsanlar kendilerine ilham ve kuvvet kaynağı olacak parolalar ve atasözleri arar ve bulurlar. Fakat bunların mutlaka bir yetersiz tarafı, tutarsız bir

* Emekli Albay

¹ Prof. Dr. Abdurrahman Çaycı; "Atatürk Bilim ve Üniversitesi", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, Cilt IV, Sayı 10, Kasım 1987, s.61.

² Sevim Tekeli ve Diğerleri, **Bilim Tarihi**, Doruk Yayıncılık, Ankara 1997, s.181.

³ İsmet Giritli, "Atatürkçü Çağdaşlaşmada Bilim ve Teknoloji", **A.A.M.D.**, C.III., Sayı 8, Mart 1987, s.359.

⁴ Afet İnan, **Atatürk ve İlim**, M.S.B. ARGE Bşk.lığı, Genkur. Basımevi, Ankara 1963, s.2.

⁵ Suat Akgül, "Atatürkçü Düşünce Sisteminde Akılcılık ve Bilim" **Atatürk Haftası Armağanı**, Ankara 1995, s.56.

⁶ Özen Topçu; **Atatürk ve Samsun**, Samsun Fuarlar Birliği Yayını, Erol Ofset, Samsun 2005, s.110.

ATATÜRK, ÖZGÜR DÜŞÜNCE VE BİLİM

yanı vardır. Bu yüzden belirli bir dönem ya da koşulların değişmesi sonucu önemlerini yitirmeye başlarlar. “Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir” sözü, bu eksik ve yetersizliklerden tamamen uzak kalan, bu gibi özel şart ve zaman kayıtları ile bağıntılı olmayan engin görüşlü ve çok yönlü bir sözdür. Bütün insanlığa uygulanması olanaklı olan ve bugün olduğu gibi, yarın ve her zaman için gerçekliğini koruyacak olan bir vecizedir. Bugün Ankara’da, Atatürk Bulvarı üzerindeki Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi binasının cephesinde, “Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir” cümlesinin büyük harflerle ve kabartmalı olarak yazıldığını görürüz. Çağdaş yaşam ve uygar toplum niteliklerini ve bilimin insan için önemini bundan daha uygun bir biçimde özlendirmek herhalde olanaksızdır⁷

Bilim çağdaş dünyanın belkemiğidir. Uygarlık ve çağdaşlaşma yolunda en çok ilerleyen milletler, bilime en çok kafa yoran, değer veren milletlerdir. İnsan kafası, tabiatın bildiği en gür, en doğurucu ve en verimli enerji kaynağıdır. Kafası sayesinde insan çok çeşitli ve engin başarılar göstermiştir. Bunların en göze çarpanı ve en göz kamaştırıcı da şüphesiz ki bilimdir.⁸

Atatürkçülük amaçlarının en önemlisi; bilim, teknoloji ve aklın rehberliği altında sürekli olarak çağdaşlaşmadır. Dr. Reşat Galip’in; “Sizin bırakacağınız ideoloji nedir?” sorusuna Atatürk: “Ben, manevi miras olarak hiçbir nass-ı katı (kesin öneri), hiçbir dogma, hiçbir donmuş ve kalıplaşmış düstur bırakmıyorum. Benim manevi mirasım ilim ve akıldır... Benden sonra beni benimsemek isteyenler, bu temel mihver (eksen) üzerinde akıl ve ilmin rehberliğini kabul ederlerse, manevi mirasçılarım olurlar” diyerek, bizlere bilimi rehber edinmemizi işaret etmiş, böylece Atatürkçülüğün ne olduğunu da net olarak açıklamıştır.⁹ “Onuncu Yıl Nutku” olarak bilinen, 1933 yılı Cumhuriyet Bayramı kutlamaları açılış konuşmasında da, “Türk milletinin yürümekte olduğu terakki (ilerleme) ve medeniyet (çağdaşlık) yolunda elinde, kafasında tuttuğu meşale müspet ilimdir (kanıtlanmış bilimdir)” sözleriyle dile getirmiş, çağdaş uygarlığa ulaşmanın gerçek yolunu gelecek kuşaklara göstermiştir.¹⁰

7 Aydın Sayılı, **Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s.1.

8 Sayılı, a.g.e, s.10-11.

9 Cemil Uğurlu; “Atatürk’te Bilimsel Düşünüş”, **Bilim ve Teknik Dergisi**, Sayı 348, Kasım 1996, s.67.

10 Dinçer Ülkü, “Atatürk ve Bilim”, **H.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi**, Ankara 1987, s.23.

Veciz Sözü Tarihçesi

Büyük kurtarıcı, Ulu Önder Atatürk, Cumhuriyet’in ilanı sonrası yıllarda, yapılanları yerinde görmek, Türk Milletine çalışma aşkı ve moral vermek, onların dertlerini yerinde incelemek, aradaki engelleri kaldırarak vatandaşlarla yakından temasa geçmek amacıyla 29 Ağustos 1924 tarihinde Ankara’dan hareketle, 30 Ağustos Dumlupınar Zaferi’nin yıl dönümünü kutlamışlar, 11 Eylül’de Bursa’nın Kurtuluşunu şerefletirmişler, oradan Mudanya’ya geçerek Hamidiye kruvazörü ile Trabzon’a hareket etmişlerdir. 15 Eylül’de Trabzon’a gelen Cumhurbaşkanı Rize, Giresun ve Ordu’yu ziyaret ettikten sonra 20 Eylül 1924 Cumartesi sabahı Samsun’a varmışlardır. Dört günlük Samsun ziyareti sonrası, 24 Eylül sabahı Erzurum’a gitmek üzere Merzifon-Amasya istikametinde yola koyulmuş, Tokat, Sivas, Erzincan, Erzurum, Kars, Kayseri, Yozgat, Kırşehir üzerinden devam eden yolculuk 50 gün sürmüş ve 18 Ekim 1924’te Ankara’ya varmaları ile sona ermiştir.¹¹

Biz şimdi, Yüce Atamızın Samsun’a bu ikinci gelişlerinin – ilk geliş malum, 19 Mayıs 1919’dur – üçüncü günü, 22 Eylül 1924 Salı akşamına gidelim. Atatürk, Samsunlu öğretmenlerin düzenlediği Samsun İstiklal Ticaret Mektebi’nde akşam çayına davet edilir. Ziyaret, öğrencilerin piyano eşliğinde söyledikleri milli marşlarla başlar, iki saat devam eden bu çayda biri bayan üç öğretmen ile bir müfettiş konuşma yapar. İlk önce,

11 Nuri Onat; **Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın Sonbahar Gezileri**, Çağdaş Yayınları, İst. 1984. Reşit Metel; **Atatürk ve Donanma**, Gnkur. Dz.K.K.lığı Yayınları, İst. 1966.

Necmi Terakki Kız Okulu Başöğretmeni Sabiha Hanım heyecanlı bir konuşma yapar. Konuşmasında şunlara değinir : "...Bugün sizin huzurunuzda hayatımızın en mutlu saatlerini yaşadıkça bu samimi ve değerli dakikalar bizleri ihya ediyor... Çünkü siz, alçak düşmanların parçalamak istedikleri yüce namusumuzu kurtarmak için, güçlü bir azim ve iman ile dikenler üstünde koşarak çalıştınız. Çünkü siz, öksüz kalan, ezilen bir millete vatan aşkının ne kadar yüksek ve ne derece kudretli olduğunu anlattınız. Onlara istiklal ve Cumhuriyet gibi pek kıymetli iki taç giydirdiniz..."¹²

Sabiha Hanım'ın konuşmasının ardından Ortaokul Müdür Yardımcısı Mustafa Mümtaz Bey de öğretmenler adına, Yüce Ata'ya minnet ve sevgi duyguları içeren bir konuşma yapar.¹³ Bu konuşma sonrasında, Kılınç Dede İlkokulu öğretmenlerinden Hoca Mustafa Behçet Efendi, bilimin büyüklüğünü, felaketlerin bilime değer verilmesinden ileri geldiğini söyleyerek, Kur'anı Kerim'den "Vettini Vezzeytini" suresini¹³ tefsir ederek açıklamaya çalışır. En son olarak, Canik İlköğretim Müfettişi Hamdi Bey de, İstiklal Savaşı'nda çekilen sıkıntıları hatırlatıp, Yüce Ata'yı şiiirlerle öven konuşma yapar.¹⁴

12 Metel; a.g.e., s.79,80. Onat; a.g.e., s.100,101.

13 Kur'an-ı Kerim'in 95 nci suresi olan 'Tin' suresinin mealinde, Kutsal meyvelerden (İncir, Zeytin) ve Kutsal topraklardan (Sina Dağı ve Medine Şehri) bahsedildikten sonra, 'Biz insanı, gerçekten en güzel bir biçimde yarattık' açıklamaları yer alır. Yaşar Nuri Öztürk, **Kur'an-ı Kerim Meali**, Hürriyet Ofset, İstanbul 1994, s.565.

14 Metel; a.g.e., s.82,83.

Öğretmenler ve müfettişin konuşmalarına karşılık olmak üzere Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa (Atatürk) da bir konuşma yapar. İşte, Atatürk bu akşamki konuşmasında Atatürkçü Düşünce Sistemi'nin ya da kısaca Atatürkçülüğün temel felsefesinin yer aldığı ünlü sözlerini söyleyecektir. Atatürk, "sayın hanımefendiler, sayın beyefendiler" hitabıyla ve kendisini çaya davet eden öğretmenlere teşekkür ederek başladığı konuşmasına, "beyinleri ilim ve fen ile donanmış kıymetli insanlardan oluşan bir topluluğun

huzurlarında bulunmaktan memnun olduğunu" belirttikten sonra şöyle devam eder:

"Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, başarı için en hakiki mürşit ilimdir, fen'dir. İlim ve fennin dışında mürşit aramak gaffettir, cehalettir, dalalettir. Yalnız, ilim ve fennin yaşadığımız her dakikadaki gelişmelerini anlamak ve ilerlemelerini zamanında takip etmek şarttır. Bin, iki bin, binlerce yıl önceki ilim ve fen lisanının çizdiği kuralları, şu kadar bin yıl sonra bugün aynen tatbiki kalkışmak, elbette ilim ve fennin içinde bulunmak değildir..."¹⁵

Atatürk, böylece, hayatı boyunca dilinden düşürmediği, bizlere sürekli rehber gösterdiği akıl ve bilimin önemini en anlamlı biçimde ifade etmiştir. Dört sayfadan oluşan bu uzun konuşmadan özlü söz olarak seçip, eğitim ve toplantı salonlarımıza astığımız diğer bir cümle ise;

"En önemli, en temel nokta, eğitim meselesidir. Eğitimidir ki; bir milleti ya hür, bağımsız, şanlı yüce bir toplum halinde yaşatır ya da bir milleti esaret ve sefaletle terk eder"¹⁶ sözleri olmuştur.

Aslen, kendisinin fazla övülmesinden hoşlanmayan Atatürk, bu konuşma içerisinde şu uyarıda bulunur: "Hemşerimiz Hanımefendi ve ondan sonra beyanatta bulunan muhterem, hassas arkadaşlarımız uzak geçmişi çok güzel belirterek açıkladılar. Yakın geçmişin acılarını da gerçekten

15 **ATATÜRKÇÜLÜK** (Birinci Kitap) Atatürk'ün Görüş ve Direktifleri, Gnkur Basımevi, Ank. 1983, s.63.

16 **ATATÜRKÇÜLÜK** (Birinci Kitap, s.69.

ATATÜRK, ÖZGÜR DÜŞÜNCE VE BİLİM

kalpleri parçalayacak şekilde anlattılar. Bu vesile ile şahsıma karşı birçok iltifatta bulunmak nezaketini gösterdiler. Bu iltifatlar samimi ve kalpten olduğu için çok memnûm, duyguluyum ve teşekkür borçluyum. Yalnız sizden olan bir şahsa sizden fazla önem vermek, her şeyi milletin bir ferдинin kişiliğinde toplamak, geçmişe, bugüne ve geleceğe, bütün bu zamanlara ait bir toplumsal açıklamasını ve ortaya çıkarılmasını böyle yüksek toplumun mütevazı bir şahsiyetinden beklemek elbette ki layık ve gerekli değildir.”¹⁷

Atatürk yine bu konuşmasında milli eğitimin önemini gerçek bir örnekle gözler önüne sermiştir. Şu saptamayı yapıyor Yüce Atatürk: “Yeryüzünde üç yüz milyondan fazla Müslüman vardır. Bunlar ana, baba, hoca terbiyesiyle, terbiye ve ahlak almaktadırlar. Fakat maalesef gerçek olay şudur ki, bütün bu milyonlarca insan kitleleri şunun veya bunun esaret ve aşağılanma zincirleri altındadır. Aldıkları manevi terbiye ve ahlak onlara bu esaret zincirlerini kırabilecek insanlık meziyetlerini vermemiştir, veremiyor. Çünkü terbiyelerinin hedefi milli değildir.”¹⁸

Bu uzun konuşmada yer alan bir özelliğe de dikkat çekelim. Atatürk, “Tin” Suresi’nin tefsirini yapan Hoca Efendi için şunları söylüyor: “... Hoca Efendi bu fikrini izah için ‘Vettini vezzeytini ilah...’ Ayetini kendince açıkladılar. İncir ve zeytin çekirdeğinden kural çıkardılar. Birindeki çokluğu, diğindeki tekliği işaret ettiler. Âyetin anlamı bu mudur? Değil midir? Bir şey demeyeceğim. Yalnız, bu seyahatim esnasında tesadüfen bu ayetin manasını ben diğ bir hoca efendiden sormuştum. Bunun için yarım saat kadar incelemeye ihtiyacı olduğunu söyledi. Ömrünü medreselerde din ilimlerini öğrenmek ve öğretmekle geçiren bir zat, bir kitabın bir satırını Türkçe ifade etmek için böyle bir ihtiyacı ileri sürerse millet, milletin fertleri ne desin?”¹⁹

Atatürk bu gezi sırasında Trabzon’da bulunduğu günlerde, 15 Eylül 1924 günü, Trabzon Lisesi Dini İlimler Öğretmeni’ne “Tin” suresinin meal ve tefsirini sorar, yeterli karşılık alamayınca, “insaf edin, bir medreseden icazet alıp, bir suale cevap veremeyen bu ulemayı neyleyim”²⁰

17 ATATÜRKÇÜLÜK (Birinci Kitap, s.63.

18 ATATÜRKÇÜLÜK (Birinci Kitap, s.69.

19 ATATÜRKÇÜLÜK (Birinci Kitap, s.69.

20 Münir Hayri Egeli; *Atatürk’ten Bilinmeyen Hatıralar*, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık, İst. 1959, s.65.

diyerek kızgınlığını dile getirir. Burada, Kılınç Dede İlkokulu öğretmenlerinden Hoca Mustafa Behçet Efendi’nin, “ben de sizlere Kuran’ı Kerim’den ‘Tin’ suresini okuyup, izahatını yapmaya çalışacağım” şeklinde konuşma yapması, Samsun Milli Eğitimi’nin, Cumhurbaşkanı’nın Trabzon’da bu sureyi sorduklarından haberdar edildiğini akla getiriyor.

Atatürk: “Bu toplantıda söylenen sözler o kadar hislenip duygulanmama sebep oldu ki, kulağımda o kadar ilahi bir uyum meydana getirdi ki, bunu bozmamak için bir kelime bile söz etmek niyetinde değildim. Fakat karşınızda bulunmanın ruhumda meydana getirdiği zapt edilemeyen memnuniyet beni, hislerimi ve düşüncelerimi açıklamaya sevk etti. Beni dinlemek zahmetine katlandığınızdan dolayı hepinize teşekkür ederim”²¹ diyerek sözlerini tamamladıktan sonra, onuruna verilen bu çay partisinden ayrılırken, okul hatıra defterine şu notları yazdı:

“Bütün Türkiye’ye şamil Muallimler Birliği’nin, bütün milleti münevver birlik haline getirdiği zaman, Türk Milletinin nasıl bir demir kütle olacağını düşünmek cidden büyük bir zevk ve saadettir.”²²

Sonuç

Atatürk, Cumhuriyet Dönemi eğitim sistemi için iki temel ilke amaçlamıştır. Birinci ilke; eğitimin toplum gereksinmelerine cevap vermesi, bu yönde eğitim verilmesi, ikinci ilke ise eğitimin çağın gereklerine uygun olmasıdır. Atatürkçü düşüncenin diğ ideolojilerden ayrılan yönü; Atatürk’ün katı doktriner bir tutum izlememesi,

21 ATATÜRKÇÜLÜK (Birinci Kitap, s.71.

22 Samsun İl Yıllığı 1967, Ayyıldız Matbaası, Ank. 1974, s.134.

aklı ve bilimi rehber almasıdır. Yaptığı devrimler ve gerçekleştirdiği değişiklikler, Türk Milletinin gereksinimlerinden ve içinde bulunulan durumun gereklerinden doğmuştur. Bundan dolayıdır ki; Atatürkçü Düşünce Sistemi, soyut bir kavram olan ideolojinin katı, değişmez ve donmuş tutumu ile hiçbir zaman bağdaşamaz. Atatürk, kendi ifadesiyle; "...Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz devrimlerin gayesi, Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen çağdaş ve bütün anlam ve görünümü ile medeni bir toplum haline ulaştırmaktır. Devrimlerimizin ana ilkesi budur"²³ sözleriyle amaç ve hedefi belirlemiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu günden beri kendisine güç veren ve Atatürk ilke ve devrimleri olarak anılan çeşitli ilkelerin yanında, her zaman dayandığı iki temel ilke söz konusu olmuştur. Bunlar, koşulları içerisinde demokratik yönetim şekli ve bilimsel düşünce yapısıdır. Gerçekten de Türkiye Cumhuriyeti ve çağdaş Türk toplumunun tüm kurumları, bir yandan "Hâkimiyet Kayıtsız Şartsız Milletindir", öte yandan "Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir" ilkesine dayanır. Bu iki temel ilke tüm çağdaş Türk kültürünün eksenini oluşturagelmıştır. Her iki ilkeyi, birer slogan olmaktan çıkarmak, gerekçeleriyle öğrenilmesini ve benimsenmesini sağlamak, Türkiye Cumhuriyeti'nin başarısının gereğidir.²⁴

Sonuç olarak denilebilir ki; "Atatürk'ün, Türk milletine en büyük hizmeti, özgür bilimsel düşünmeyi, anlamayı ve yaygınlaştırmayı, bilim ve tekniği devrimlerine temel yapmış olmasıdır."²⁵ Mustafa Kemal Atatürk, gerçek kurtuluşun bilimde, akılda, çağdaş eğitimde aranması gerektiğini en iyi gören ve bu konuda en köklü adımları atan,

Atatürk, Türk Dili ile ilgili çalışmaları topluma yaygınlaştırmak ve bilimsel verilere dayandırmak, ulusal kültürün oluşması için Türkçe öğretimi ve dil uzmanı yetiştirilmesi amacıyla 9 Ocak 1936'da adını kendisinin koyduğu "Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi"ni açmıştır.

en güçlü atılımları büyük bir kararlılıkla gerçekleştiren kişi olarak çağımıza ve Türk tarihine damgasını vurmuş, ölümsüz liderdir. Ünlü gazeteci ve yazar Şevket Rado, "Atatürk'ün en mühim sözlerinden biri, Hayatta En hakiki Mürşit İlimdir" sözüdür dedikten sonra, sözlerine şöyle devam ediyor: "Bu söz, 'İlk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri' gibi zafere ulaştırıcı bir işarettir."²⁶ Pof. Dr. Ergün Aybars da konu ile ilgili şunları söyler: "Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir" sözü bile, yalnız Türk Ulusu için değil, bütün Doğu uluslarının kendisine yol gösterici olarak seçmeleri gereken bir ilke olmuştur. Binlerce yıldır dini mürşit seçen Doğu toplumlarının içinde Atatürk'ün bu sözü bir devrimdir.²⁷

Bilindiği gibi Atatürk Kurtuluş Savaşımızın başından itibaren Türk Milleti'nin önüne üç misak (yemin/ant) koymuştur: Birincisi; Hürriyet, İstiklal ve Anavatan sınırları için "Misak-ı Milli", ikincisi; 17 Şubat 1923'te İzmir'de toplanan İktisat Kongresi'nde "Misak-ı İktisadi", Üçüncüsü de; 20 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilanının ardından kurulan ilk kabinede kabul edilen "Maarif Misakı."²⁸ Kanaatimizce, Maarif Misakı'nın amacını, uygulamasını ve hedefini en iyi yansıtan söz; "Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir!"

23 Arı İnan; **Düşünceleriyle Atatürk**, TTK Yayınları, 2.Baskı, Ank. 1991 ,s.254.

24 Özer Ozankaya, **Cumhuriyet Çınarı**, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2.Baskı, TTK. Basımevi, Ankara 1995, s.6-7.

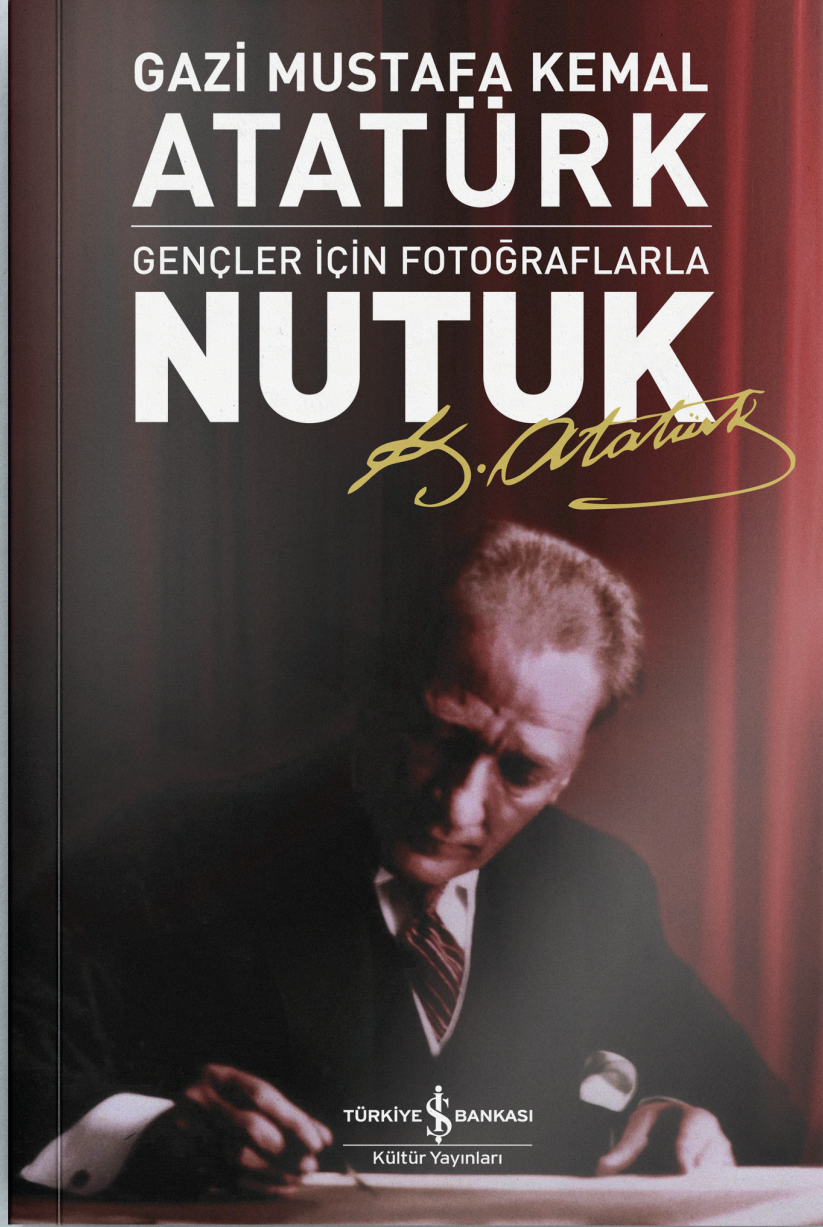
25 Ahmet Mumcu, "Atatürk ve Bilim", **A.A.M.D.**, Sayı 216, Kasım 1985, s.1.

26 Şevket Rado; "Hayatta En hakiki Mürşit İlimdir", **Hayat Tarih Mecmuası**, Sayı 10, Ekim 1982, s.4.

27 Ergün Aybars; **Atatürk, Çağdaşlaşma ve Laik Demokrasi**, İleri Kitapevi, İzmir 1994, s.13.

28 Enver Behnan Şapolyo; "Atatürk ve Maarif Misakı", **Türk Kültürü Dergisi**, sayı:40, Şubat 1966, s.87.

ULUSAL EGEMENLİĞİMİZİN TARİHÎ BELGESİ

616 sayfa, 14 TL

Kitaplarımız: İstanbul - Kadıköy, Tel: (0216) 348 97 84 Eminönü - Müze, Tel: (0212) 511 13 37 Caddestane, Tel: (0216) 386 65 62
Beşiktaş, Tel: (0212) 258 77 43 Bakırköy, Tel: (0212) 571 20 32 Nişantaşı, Tel: (0212) 234 80 71 Taksim, Tel: (0212) 238 08 37
Ankara - Yenışehir, Tel: (0312) 430 33 66 Tunalı Hilmi, Tel: (0312) 324 10 73 Bahçelievler, Tel: (0312) 222 63 38
İzmir - Karşıyaka, Tel: (0232) 364 71 42 Konak, Tel: (0232) 484 77 21 • Diyarbakır - Ofis, Tel: (0412) 228 42 16
Eskişehir - Tepebaşı, Tel: (0222) 220 49 13 • Konya - Selçuklu, Tel: (0332) 351 16 07 • Kayseri - Melikgazi, Tel: (0352) 222 56 92
Manisa, Tel: (0236) 231 69 24 • Mersin, Tel: (0324) 238 18 14 • Samsun - Çiftlik, Tel: (0362) 233 38 30 Trabzon - Merkez, Tel: (0462) 326 98 39

Kurucusu olduğumuz İş Bankası Kültür Yayınları
yeni kitaplarla büyümeye devam ediyor.

TÜRKİYE \$ BANKASI
Türkiye'nin Bankası

KADIN HAKLARI, TÜRKLERDE VE İSLAMDA KADIN(*)

Fahri BELEN (**)

Türklerde Kadın;

Eski Türkler kadına yüksek bir değer verirlerdi. Kadın her yerde erkeği ile beraber bulunur, daima hürmet görürdü. Türklerde örtünme ve harem hayatı yoktu. Kadınlardan, devlet başkanı vezir ve hâkim olanlar da vardı¹

Türkler evlenmeye büyük değer verirlerdi. Aile ocağını da mukaddes sayarlardı. Evlenme yalnız Türk dilinde ev, bark sahibi olmak anlamına gelir ki bark mabet demektir. Türklerin aile ocaklarını koruyan Ayzit diye bir tanrıları vardı.

Türklerde erkekle kadın eşitti. Kadın (kadun) sözcüğünü katmak kökünden getirerek bunu katılan, tamamlayan anlamında kabul edenler de vardır. Şölenlerde başkanlık yerinde Hakan ve Hatun birlikte otururlardı. Timur İspanya elçi heyetine verdiği ziyafette Hatunu

(*) Bu yazı; Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., Aralık – 2000, Cumhuriyet Yayınları, Fahri BELEN, Tarih Işığında Devrimlerimiz II Kitabında, Sayfa 63-73’de Yayımlanmıştır.

(**) Fahri BELEN; 1892 yılında Bolu’da dünyaya geldi. Asıl ismi Mehmet Fahrettin. Bursa Askerî Lisesini tamamladıktan sonra Harp Okuluna girdi. Buradan piyade subayı olarak mezun oldu. Harp Akademisini tamamlayarak kurmaylığa yükseldi. Balkan Savaşına takım komutanı, Birinci Dünya Savaşı’na bölük komutanı olarak katıldı. Kurtuluş Savaşı’nda Doğu cephesinde 12’nci, Batı cephesinde 23’ncü Tümen Kurmay başkanlığı, Kolordu ve Genelkurmay Harekât Şube müdürlükleri görevlerinde yer aldı. Harp Akademisinde Türk Harp Tarihi öğretmenliği yaptı. 1950 yılında korgeneral rütbesiyle emekli olduktan sonra politikaya atıldı. 1950’de Bolu, 1954’te Çanakkale Milletvekili seçildi. 1950’de Bayırdırlık Bakanlığı, 1961’de Kurucu Meclis üyesi yaptı. Tarih ve politikayla ilgili yazı ve eserleri vardır.

1 Türk Kutluk devletinde, Hint Türk devletinde, İlhanlılarda kadın hükümdarlar, vezirler vardı. (Doç.Dr. Bahriye Üçok)

Selçuklu Sultanı Sancar esir olduğu zaman Türkan Hatun devleti idare etti. Harezem Şahlardan İl Arslan’ın karısı Turhane Hatun oğlu reşit oluncaya kadar ona vasi oldu. (De Guignes, Türk Tarihi – C.3 – 419) Uygur Hanları Çin Sefirlerini kendi zevceleriyle birlikte kabul ederlerdi.

sağ tarafına oturtmuştur.²

Türkler İslam olduktan sonra da uzun zaman kadın ve erkek arasında uçurum açmayı duvarlar kurmayı akıllarından geçirmediler. İran ve Bizans ile sıkı temasa geldikten, din adamları da koyu bir taassup devrine girdikten sonra kadınlar örtünmeye başladılar. İran’ın Bizans’ın çarşafını ve harem hayatını da aldılar. Altı yüz yıl önce Anadolu da seyahat eden İbni Batuta kadınların örtünmediklerinden, hörmet gördüklerinden, kendisine de hısm akraba gibi muamele ettiklerinden bahseder.³

İslamıktan Önce Araplarda Kadın:

İslamdan önce Arapların kadını hakir gördükleri söylenir. Kız çocuklarını öldürenler vardı. Araplar sayısız kadın alırlar, evlenme ve boşanma da esaslı bir nizama bağlı olmazdı. Bu karışık durumda birçok insanın babası meçhul kalırdı ki babası belli olmayanlara Abdullah (Allah’ın kulu) gibi isimler verilirdi.

Bir boşanma tarzı vardı ki buna Zihar denilirdi. Bir erkek karısının kendi öz anasına veya hemşiresine benzetir, onunla temasta bulunmadığı gibi başkasıyla evlenmesine de müsaade etmezdi. İslam dininin Arapların kötü geleneklerini kaldırmak için gayret sarf ettiği şüphesizdir. Fakat cahiliyet denilen devri batırıp, kadın hakları bakımından İslam kurallarını göge çıkarmak tarihi bir gerçek sayılamaz.

Araplarda cahiliyet devrinde kadın açtıktı. Kadınlardan bilginler ve şairler yetişiyordu. Evlenme kadınların rızasıyla olur, bir baba gönlü olmadan kızını evlendiremezdi. Arap kadınları afif, necip ve şanlı idiler. Bu da hürriyet, istiklal ve izzeti nefis neticesiydi. Kadınlar tesettür boyunduruğu altında değildiler.⁴

Kız çocuklarının öldürülmeleri de onların şeref kırıcı bir hal işlemeleri korkusundan ileri geliyordu. Bu adet te İslamlığın zuhurundan biraz evvel çıkmış ve az tatbik edilmişti.⁵

2 İspanya’dan Semerkant’a giden elçilik heyetinin raporları dilimize çevrilmişti. Bunlara bir gün de Timur’un gelini izyadet vermiş, yüzlerce kadının katıldığı şölene İspanyollardan başka erkek bulunmamıştır. Raporda kadınların oyunları, müzik ve şarkıları büyük takdir ve hayretle tasvir edilmiştir.

3 İbni batuta Kayseri’de Emir Alaüddin Ertan’ının Hatunu ile görüştüğünü bu kadının alim ve fazıl olduğunu, Türklerin büyük kadınlara Ağa dediklerini ve hörmet ettiklerini yazar.

44 Corci Zeydan, Medeniyeti İslamiye Tarihi, C.5 - 86

5 Corci Zeydan, Medeniyeti İslamiye Tarihi, C.5 - 87

KADIN HAKLARI, TÜRKLERDE VE İSLAMDA KADIN

İslam'da Kadın:

Evrensel dinler kadını hasım olarak ele almışlardır. Bunlardan bir kısmı kadına karşı daha az ve bir kısmı ise daha çok sert davranmıştır. Konfiçyüs itaati emreder. Budha “kadın kötülüğün şahsiyet kazanmış şeklidir diyor.”⁶ 19. Yüzyılın ortasında bile Katolik kilisesi doğum ağrıların tanrı tarafından kadına verilen ceza olduğunu savundu.

İslamlık Budizm kadar kadına sert değilse bile onun da sert hükümleri vardır. Kadının ezilmesi ve hor görülmesinin sorumlusu acaba İslam dini midir? sorusuna tanınmış mısırlı yazar bu hususta yazdığı kitapta evet cevabını veriyor.⁷

Hazreti Peygamberin Veda Hac'ında söylediği nutkun önemli bir kısmı kadın haklarına aittir. “Ey kavmim, erkeğin kadın üzerinde kadının da erkek üzerinde hakkı vardır” diyerek büyük bir kitleye kadınlara iyi muamelede bulunmayı tavsiye etmiştir.⁸

Bu sözler Kur'an-ı Kerim'de ifade edilmiş erkeklerin kadınlardan üstün oldukları açıkça belirtilmiştir. Kadın başkanlık, imamlık, tanıklıkta ve mirasta aşağı derecede tutulmuştur.

Bu mutlak üstünlüktür ki Medeni Kanunun erkeği aile reisi tanımasına benzemez. Her alanda kadını erkeğe tabi kılan, onu erkeğin elindeki bir alet yapan, hakta az pay veren bir üstünlüktür. Hasılı dinlerin levhi mahfuzunda kadının alınına kara yazı yazılmıştır.

Kadınların örtünmeleri Yunan, İran ve Bizans'tan gelen bir adettir. Yunanlılarda kadın Gynecec'ye kapanırdı. İran'da ise daha ağır şartlar altında bulunuyordu. Diğer göçebe kavimlerde olduğu gibi Araplarda da örtünme adedi yoktu. Bu adedin İslamla esarete dayanan ilk çağ uygarlığından girdiği anlaşıyor.

6 Prof. İlhan Arsel Cumhuriyet Gazetesi 2 Mayıs 1968.

7 Y.El Masry (Le drame sexuel de la femme dans L'orient Arabe – 1962)

8 Wells, Cihan Tarihinin Ana Hatları, C.3.85'nci sayfadaki Veda nutku içine şöyle bir fıkrayı koymuştur. “Eğer günah işlerlerse onları ayrı odalara kapayınız, uzun ve ince kayışlarla şiddetli olmamak üzere dövebilirsiniz. Türkçe kitaplarındaki veda nutkunda böyle bir kayıt bulamadım. Fakat bu hususta bir ayet vardır “dik başlıklarından tasalandığınız kadınlara evvela öğüt vererek sonra yattıkları yerde tek başına terk ediniz dinlemezlerse dövün” (Nisa 33)

Örtünmeyi getiren İslam dini, kadını özgürlükten tamamıyla yoksun bırakmamıştı. İslam'ın ilk devrinde sıkı bir örtünme de görülmemektedir. Arap kızları misafiriyle serbestçe konuşuyordu. Endülüs'te kadının itibarı büyüktü. Kadınlar öğretimde erkekten aşağı kalmazlar, erkek meclislerde bulunurlar, şölenlere ve oyunlara katılırlardı⁹ İslam'da kadını siyasal ve sosyal işlerden meneden bir hüküm yoktur.

İslam fakihlerinin kadın özgürlüğünü, gittikçe kısıtları açık olarak görülmektedir. İran ve Bizans'ın etkisiyle bu özgürlük daha ziyade daralmıştır. İran ve Bizans etkisi Abbasiler devrinde başlar. Bu devirde saray ve konak sefahatları artmış, cariyeler, odalıklar, müstefreşeler ve zevceler bir çatı altında toplanmıştır.¹⁰

Borckelman İslam Milletleri Tarihinde diyor ki; Abbasilerin Bizans usulüne göre kurulan harem hayatı doğu kadınlarının haysiyetini düşürmekle neticelenmiştir.

Bu adet genişleyerek konaklarda ve şehirlerde tutundu. Eski geleneğin etkisiyle Müslüman İranlılar örtünmeye daha ziyade önem verdiler. Mısırdaki Fatimiler devrinde kadınlar yedi sene sokağa çıkamadılar¹¹

Bir de İslam dininin örtünme hakkında getirdiği hükümler üzerinde kısa bir göz gezdirelim, Hazreti Peygamber kadınlara ilgi göstermiş, latif cinse pek yakınlık duymuş, kadınlara güler yüz gösterilmesini tavsiye etmiş ve küçük bir harem dairesi de kurmuştur. Cennet anaların ayakları altındadır hadisi, Peygamberin kadına verdiği değeri göstermektedir.

Arap kadınları adeta çıplaktılar. İslam dini bunu önlemek istemiştir ki örtünme (tesettür ve hicap) ayetleri önce kadınların yüzlerini örtmeleri, ırzlarını korumalarını, ihtiyaç olmadıkça evlerinden çıkmamalarını emreder. Utanacak yerlerin saklanması, süs yerlerinin açılmamasını ister.

9 Doç. Dr. bahriye Üçok, İslam Devletlerinde kadın hükümdarlar: İslam hukukunda kadın istifade ve kullanma etkisine sahiptir. Ticaretle meşgul olabilir, Arap kadınları askere gitmişler, vaizlik, fakihlik, kadılık ve müderrislik yapmışlardır.

10 H.Z. Ülken, Çağdaş Düşünce Tarihi – 533.

11 Mısır Fatimi Halifesi Hakim (1014) kadınların sokağa çıkmalarını yasakladı. Hafiyeler kadınları sıkı kontrol altına aldılar, emre uymayanlar, fena hali görülen kadınlar Nil nehrinde suda boğuldular. Kimsesiz kadınlardan birçoğu bakımsızlıktan öldü. (Abu-I-Farac-281).

Hazreti Peygamber daha ziyade kendi kadınlarının başkalarına görünmemelerine önem vermiş diğer kadınların erkeklerle konuşmalarında o kadar sakınma belirtmemiştir. Çünkü Peygamber kadınlarının açık saçıklıkları yüzünden ilahi ihtara da uğramıştır.¹²

Bu hal çok kadın ve cariye olarak bunların arasında disiplin ve adalet kurmanın zorluğunu ve neticesini gösterir ki cariye meselesi dini ahlakın zayıf taraflarından biridir. Bir cariye zina ederse dövülür, ıslah olmazsa bir kıl pahasına da olsa satılacaktır.

Sami kavimlerinde erkekler sayısız kadın alabilirlerdi. İslamlık dört kadın almayı on görmekle eski geleneğe sınır koydu. Kur'an-ı Kerim zevceler arasında adaletten korkarsanız bir kadın alabilirsiniz diyor.

Bununla beraber istenildiği kadar cariye alabilmek usulü çok kadın alabilmek için kapıyı ardına kadar açmıştır. Sahabelerden birinin yetmiş iki cariyesi vardı. Daha sonraları binlerce cariye sahibi olanlar görüldü.

İslam'da meydana gelen mezhepler itikat, ibadet ve muamelatta birbirlerinden ayrıldıkları halde çok kadın almak ve cariye kullanmak usulüne hiç değinmemişlerdir ki bu da eski bir geleneğe bağlılık neticesidir. Bugün de dört kadın almanın hasretini çekenler vardır.

İslamlık evlenme ve boşanma hususunda, Arapların ilkel usullerini değiştirerek yeni kurallar getirmiştir. Fakat boşanmayı erkeğin dileğine bırakmıştır ki evlenme boşanma kadının isteğine ve iradesine göre kurulan bir müessese değildir, bunda erkeğin keyif arzusu hâkimdir.¹³

Evlenmede asıl olan karşılıklı hoşlanma değil, sadece erkeğin hoşlanmasıdır. Kadının da kocasına itaat etmesi şarttır. İtaati olmayan kadınlar yatak arkadaşlığından mahrum kalırlar

12 Cemil Sena, Hazreti Peygamber Felsefesi – 435 Ahzab Suresi 53. Ömer, Peygambere eşlerinin örtünmelerini teklif etmiş arkadan hicap ayeti gelmişti. (Aynı eser – 173) Peygamberin haremlerine bir şey soracağınız zaman perde arkasından sorun (Ahzab Suresi 53)

13 Müslüman kadın reşit ise rızası alınmadan evlendirilemez. Evlenme sözleşmesi sırasında veya sonra erkek kadına boşanma hakkı tanıyabilir. Boşanmayı mekruh gösteren ayetlerde vardır. Sehabe bile bu emirlere uymamıştır. Hazreti Hasan üç yüz kadından çoğunu boşamıştır. (Corci Zeydan, Medeniyeti İslamiye Tarihi – 130)

veya dövülürler.¹⁴

Hâsılı boşanma konusunda kadın pek çaresiz ve zavallı durumdadır. Kocasından nefret etse bile boşanamaz. Bu suretle dünya ona zindan olabilir. Öteki dünyada da en cazip hayat kadından ziyade erkeğe vaad olunmuştur. Orada erkekler için el dokunulmamış ve gözleri eşlerinden ayırmayan yakut ve mercan ayarında güzel zevceler vardır.

İslamlıkta bir Hülle usulü vardır ki kocanın Talak-ı Selabe ile boşadığı kadın bu cezayı da çeker. Bu usul çok boşamayı önlemek için konulmuş ise de tatbik şekilleri çok iğrençti. Aradan başka bir erkeğe nikah geçecektir. Bunda birçok hilelere müracaat edilir veya para ile tutulan bir adam bir gece kadın ile beraber yatar.

Gerçi İslam'da dört evlenme için bazı şartlar konmuş ise de bunlar tatbik edilmemişlerdir. İslam dini boşanmaya da taraftar görünmüyor. Kurana göre boşama Tanrının en sevmediği bir helaldir. Fakat boşamayı sınırlandıracak esaslı bir hüküm de getirmemiştir.

Osmanlılarda Kadın:

Osmanlıların ilk devrinde kadın örtülü değildi. 15. Yüzyıldan itibaren taassubun tesiriyle kadın cemiyet hayatından uzaklaştırıldı. Saraylarda ve konaklarda harem hayatı başladı. Bununla beraber örtünme usulü yalnız şehirlerde kalarak köylere kadar giremedi.

Osmanlılar kadının giyim şekilleriyle çok meşgul olmuşlar, kadının giyimi tavrı hareketi, devletin hayati ve ciddi meselelerinden daha önemli görülmüştür. Lale devrinde bile bazı yaramaz avratların halkı başkân çıkarmak kastıyla sokakta süslü gezmelerine, kefare avratlarını taklit etmelerine karşı ceza tedbirleri alınarak kapalı kıyafet tespit olunmuştur.

16 ncı yüzyılın sonuna doğru Üçüncü Murat vezirlerinden Abdülkerim Efendi "maymun dul kadınların fuhuşuna alet olur bir mahluktur" diyerek başına topladığı binlerce kişiyle maymun satan yerleri basarak bir çok maymun öldürmüştü.¹⁵

14 Dik başlığınızdan endişe ettiğiniz kadınlara önce öğüt verin sonra yataklarına girmeyin, yine dinlemezlerse dövünüz. (Nisa Suresi).

15 Prof. İlhan Arsel Cumhuriyet Gazetesi (18 Mart 1968)

KADIN HAKLARI, TÜRKLERDE VE İSLAMDA KADIN

Osmanlı Padişahlarının kadın kıyafetleri hakkında birçok fermanları vardır. Devlet yeniliğe doğru giderken de kadın kıyafetiyle meşgul olmuştur. Üçüncü selim zamanında çıkarılan yasak fermanlarında feracenin kalın kumaştan yapılması emredilmiş ve kadınların tavır ve hareketleri tayin olunmuştur. Kadın taifesinin sokaklarda iştaha çekici tavırlarla dolaşmaları yasaklanmıştır.

İkinci Abdülhamit devrinden de iki örnek vereceğiz:

1. Mısır Hidivinin konsolosları kabulü sırasında hanımefendinin örtüsüz olduğu halde, alafranga usulünce konsoloslara takdim edildiğini Avrupa gazeteleri yazıyor. Bunu öğrenen Abdülhamit Mısır Fevkalade Komiseri Ahmet Muhtar Paşadan bu halin doğru olup olmadığını soruyordu.¹⁶
2. Selamlık resminden dönerken tam örtünmemiş kadınlar gören İkinci Hamit Şehireminine yazdırdığı tezkerede: devletin kıvamı bakası ve tezayidü şevket ve itilası, Müslümanların şeriat hükümlerine riayetleriyle mümkün olacağı, aksi halde maddi ve manevi sonsuz zararlar geleceği için tesettüre son derece riayet edilmesi bildiriliyor.¹⁷

Burada bir noktaya işaret etmeliyim ki kadının baskı altına alınması, değerini kaybetmesi, servet ve sefahatin artışı ve kadının bir mata haline geldiği devirlerde olmuştur. Emeviler devrinde İslam kadınının itibarı azalmaya başlamıştır ki bu da cariye ve gulamın artmasından ileri gelmiştir.¹⁸

Abbasiler devrinde bu hal daha ziyade çoğaldı. Kadının kapatılması, izzeti nefislerinin söndürülmesi, hakir görülmeleri kadının alçalmasına fikir istiklalinin sönmesine ve sonra da fuhuşa sürüklenmesine sebep oldu.¹⁹

Corci Zeydan'a göre kadınların evlerinde hapis ve halk ile ihtilattan men edilmeleri, evvelki devirlerde de mevcut olmakla beraber bu halin artmasında İslam uygarlığının etkisi vardır. Gu-

lamperestlik, sevicilik, cariye ve tevaşi kullanmakta aşırılık İslam devletinin yükselme devrinde görülmüştür.²⁰

Hasılı kadının evde kapanması, harem hayatı, çok evlilik, cariye usulü erkeğin bir sözüyle kadının aile ocağından atılması, kadının hay-siyetini, fikir özgürlüğünü söndürdü. Ailenin temeli olan kadın evinde misafir halinde kaldı. Bu hal çocuklar üzerinde de tesir bırakarak fedakârlık duygularından yoksun, riyakâr bir neslin türemesine sebep oldu.

Türk Devriminin Kadına Verdiği Değer:

Medeni Kanun kadınlara medeni dünyada tanınan bütün hakları getirmiş ve bazı hususlarda batılı memleketlerin bir kısmından daha ileri gidilmiştir. Bunun en önemlisi kadına siyasi hakların verilmesi ve milletvekili seçilmesidir.

23 Kasım 1922 de kadınların milletvekilleri seçilmeleri hakkındaki bir karar üzerine millet meclisi galeyana geldiği zaman Atatürk şöyle konuşmuştur: "Büyük Türk kadını mesaimizde müşterek kılmak, hayatımızı onunla yürütmek, Türk kadını ilmi, içtimai hayatta erkeğe ortak, yardımcı yapmak lazımdır."

Atatürk 1925 yılında söylediği bir nutukta diyor ki: "İnsan topluluğu kadın ve erkek denilen iki cins insandan mürekkeptir. Kabil midir ki bu kitlenin bir kısmını ilerletelim, ötekisini ihmal edelimde kitlenin bütünü ilerleyebilsin. Şüphesiz ki ilerleme adımları, dediğim iki çift tarafından beraber, arkadaşça atılmak, işte ve ilerlemede birlikte yol almak lazım."

1924'de çıkarılan kanunla kız ve erkek karma öğretim sistemi kabul edildi. 3 Nisan 1920 belediye kanununda kadına seçmek ve seçilmek hakkı verildi. Nihayet 3 Aralık 1934 Kanunu ile kadınların milletvekili seçmek ve seçilmek hakkı tanındı.

Türk devrimi aile hayatını medeni esaslara göre tanzim etmiş, kadını düşkün mevkiiinden kurtarmış, Türklerin bünyesine uymayan kural-ları da kaldırmıştır. Bu itibarla kadınlık hayatındaki değişimleri Türk'ün eski hayatına dönüşünü sağlayan bir Rönesans, sonradan girdiği hayatta da bir reform sayabiliriz.

16 Yıldız Evrakı (13 Haziran 1311)

17 Yıldız Evrakı (21 Mart 1308)

18 Corci Zeydan, Medeniyeti İslamiye Tarihi C.5 - 130

19 Corci Zeydan, Medeniyeti İslamiye Tarihi C.5 - 100

20 Corci Zeydan, Medeniyeti İslamiye Tarihi C.5 - 112

24.11.2019

Değerli Atatürk;

Türk milletine canı, cesareti ve onuru uğratan büyük lider. Öncelikle bana bir kızı çocuğu olarak sunmuş olduğun bu haklar için sana teşekkürlerimi sunarım.

Dünya'da esi benzeri olmayan bir kurucuya sahip olduğumuz için gurur duyuyoruz. Sen olmasan laik ve hür bir devlet olmaz, başka devletlerin ölmüşgeci olarak yaşamak zorunda kalırdık. Sen hiç görmediğin, bilmediğin Türk istikbaline yani bizlere kurmuş olduğun bu güzel devleti emanet ettin. Senin de dediğin gibi Atam, muhtar olduğumuzu kudretin domarlamışladı; asil kandan alıyorus. Sen, sonata ve kültüre çok önem verirdin. Bir şabade "Türk milleti, Türk sanatı, Türk şiir ve edebiyatı bütün güzellikleriyle gelişecekti" diyorsun. Gelişiyors Atam, eğitimde, sanatta, ekonomide, ticarete başarılı işlere imza alıyorus. Kim bilir ne çok 'balempisindir', Anafotolan, Canakkale'yi, İsmir'i? Belki hala 'balenini' duyuyorsundur Samsun'a ayık bahçin ilk günü... Bize ders olarak anlattın Canakkale'den, Anıtkabir'i, insanın sesi. Banderma Vapur'uyla Samsun'a yıl aldığın Karadeniz'den köpük köpük deniz kokusunu taşıyordundur. Bizde seni çok seviyoruz Atam. Düşmanlarda bile saygı uyandıran büyük bir lidere hasret nasıl duyulmaz ki? Bir insanı kitaplarda okuyarak, yüzbir bir kesi bile görmeden sevebilir mişiz? Ben seni sevdim Atam. Yaptığın inkılapları ve yenilikleri izlemekten hiç sapmadan yâbüyeceğim. Bütün masal kahramanlarına ihtiyacımız yok. Çünkü senin gibi büyük bir öndere sahibiz. Seni çok seviyorum ve ille için sarf ettiğin emeğin Portunda olup senin izinden yürüdüğün için kendine gurur duyuyorum. Seninizyande tüm dünya bir ölmüş nâst ölmüş dıcağı girdi.

Her gün senin izinden ilerlemek dileğiyle Atam...

Aleyra Çın

Aleyra Çın

SEVGİLİ ATATÜRK

Kudrumuzu düşmanlardan kurtardığın için teşekkür ederim,

kudrin devrimlerle yurdumuzu ilerde güldür.

Ülkemizi ve milletimizin ilerli girmesi için çok heradın

Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramını armağan ettin.

Bunun için çok müteğüz.

Cumhuriyeti için ettin Bu sayede milletimizin özgür

olmasını sağladın.

Az müteğ Türkiye'mi dıveniz Saygılarımla

Seni Çok Seviyoruz

SEVGİLİ ATATÜRK

Adı Axhan

Soyadı Gündüçü

Sınıfı 71j

SEVGİLİ ATATÜRK

Atatürk sen elli jedi yaşına kadar her şeyi ürettin yeniden yapılandırdın seni herkes seviyor yeni bi cumhuriyet kurdun çocuklara bilgiye ulaşmasına yol gösterdin sen olmasaydı bunların hiç biri olmazdı iyiki sen varsın. Atatürk şüpheli hayatta digilsin ama herkes senin çok kıymedi olduğunu çok iyi biliyoruz ama seni hiç unutmayacağız sen çok iyi bir kahramamandın sen bizi düşmanlardan kurtardın senin çok önemli olduğunu biliyorum sen bize çocuk bayramı armağan ettin sana bir sürü borcumuz var sen çok iyi bir ülke kurucusuydun seni çok seviyorum Atatürk vatana fa ydali bir insan olacağım ölene kadar bu vatan için emek vereceğim asker olup bu ülkeyi düşmanlardan koruyacağım bu ülkeyi ne kadar güçlü olduğunu gös ereceğim.

Caner Efe Kaya 10. sınıfa

28.05.2018
Aydın - Ç. kale

SEVGİLİ ATAM

Ben seni hiç görmediğim için, sesini hiç duymadığım için çok çok üzgünüm. ATAM senin söylediğin sözler çok çok önemli bizim için. ATAM sen bize Cumhuriyeti ve Bayramımızı emanet ettin. Bizi düşmanlardan kurtardın. 23 NISAN Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramını biz çocuklara armağan ettin. Canım ATATÜRK'ÜM sen benim kalbimde yaşıyorsun. Seni çok seviyorum. ATAM mutlaka ANITKABİR'e bir gün seni görmeye geleceğim. Seni hiç unutmayacağım. SEVGİLER.

Buglem AK

11B sınıfı

21 Eylül İlkokulu

AYVACIK

ATATÜRK VE ÇOCUK

25/05/2018

ANITKABİR KOMUTANLIĞI'NA

Ben Kerim Seven, Ayvacı 21 Eylül İlkokulu 3/B sınıfı öğrencisiyim. Aynı zamanda tarihi şan ve şerefle dolu bu topraklarda doğmuş bir Türk çocuğuyum.

Atamızın emneti ve bağımsızlığımızın simgesi al bayrağımızı, Batı Anadolu'nun bu güzel kasabasında görmek, beni ve okul arkadaşlarımı son derece gururlandıracaktı. Adımlarımız küçük ama umutlarımız çok büyük. Okulumuzda görmeyi çok istediğimiz şanlı Atatürk Bayrağı, devletimize ve geleceğe olan inancımızı arttıracaktı.

İnanıyorum ki, bu küçük yareklerin sesi Atamızın ölümsüzleştirdiği Anıtkabir'den duyulacak ve bizler, Ayvacı 21 Eylül İlkokulu olarak, okulumuzda görmek istediğimiz bayrakla, daha büyük işler yapmak için gücümüze güç katacağız.

Kerim Seven
21 Eylül İlkokulu
Okul Temsilcisi

İZİNDEYİZ ATAM

Ülkemizi düşmanlardan koruyun. Sen hayatımda gördüğüm en güçlü, en cesur en -

yardım ne yapardı bu millet? Keşke herkes

Senin gibi olsaydı. Sen ölsede hep dizim

Kaldığız desin keşke seni görebilseydik

Sana kocaman sarılabilseydik

Anıtkabir'de mülâsımdır. Huzur içinde,

Yatman unutulmaz. Seni çok seviyorum

MIRAY ÜLKÜ 1-J

Sevgili Atam

Ben Beratcan, yedi yaşındayım

Sizi görmeliyim Ama sizi çok iyi

Tanıyorum çünkü siz Benim Atanızı Bizi

Kurtarırsınız. Savaşlardan Kurtardınız Ben

Büyüdükçe Sizin gibi olucam Asker

Olucam Bende Vatanımı Koruyucam

Günkü Siz Vatanı Bize Emanet Etiniz

Sizin Emanetinize Sahip Gıkıcam

Gözünüz Arkada Kalmasın...

Vatanımı Sizi Çok Seviyorum

Beratcan
Demirkapı

10.11.2017

Cuma

Canım Atam,

Sen çok iyi bir insansın diyerek başlamak istiyorum mektubuma. Öncelikle sen Kahramansın. Bizim için Ülkemiz için Kendini Feda ettin. Senin yaptığını kimse yapmaz. Bizim için Kimse bu dünyada Kendini Feda etmez. Ama sen çok iyi bir insansın. O öldüğün 10 Kasım'da ben dünyada yoktum; ama sen her zaman da Kalbimde olacaksın atam. Her zaman bu dünyaya geldiğimde beri hep; Atatürk'ü görmek istiyordum. Anneme, babama. Ama zaten seni göremesem bile her zaman Kalbimde olacaksın. Bu sefer yanına geleceğim ama hayat devam ediyor yaşadığım sürece bir gün Ziyarete geleceğim. Geleceğimden eminim. Atam sen ne kadar iyi bir insansın bu yaptığın Kahramanlıklarını kimse yapmaz. Sen olmasan belki şuan ben bile ölmezdim. Sen şuan Karşımda olsan sana canımı Verirdim. Ve belki dünyada yine böyle bir savaş olsa seninle birlikte savaşırım. Ve senin için Atam önünde durup seni Korurdum. 10 Kasım her olduğunda şunu düşünüyorum. Atam burada olsa ona sarılırdım. diyorum. Ve her zamanda diyeceğim. Atam 10 Kasım yarın, senin ölüm yıl dönümün. Sen her zaman benim Kalbimde olacaksın. Atam Seni her zaman unutmayacağım. Bu yaptıklarını. Evet bugün Anıtkabir'e geliyorum. Şimdi ama ben sonra geleceğim. Gelemezsem bile Atam aklım hep orada olacak. Atamı hakkını ödeyemediğim Canım Atam!...

Saygılarımla!...

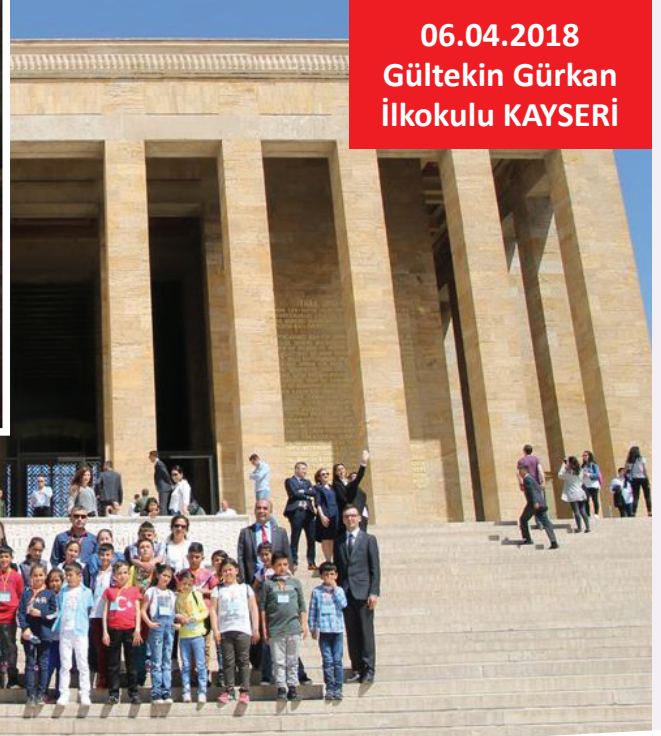
Özel Gamlica Çağlar Köş
7/A sınıfı öğrencisi: Pınar
Yılmaz
İmza: Pınar Yılmaz

**ANITKABİR DERNEĞİ VE KARA HARP OKULU
1987 MEZUNLARI YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ OKUL GEZİLERİ**

**06.04.2018
Gültekin Gürkan
İlkokulu KAYSERİ**

**ANITKABİR DERNEĞİ VE KARA HARP OKULU
1987 MEZUNLARI YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ OKUL GEZİLERİ**

**10.04.2018
Kızılcihamam
Cumhuriyet İlkokulu**

**ANITKABİR DERNEĞİ VE KARA HARP OKULU
1987 MEZUNLARI YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ OKUL GEZİLERİ**

**13.04.2018
Erkilet Atatürk
İlkokulu KAYSERİ**

ANITKABİR DERNEĞİ VE KARA HARP OKULU 1987 MEZUNLARI YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ OKUL GEZİLERİ

25.04.2018
Çankaya İMKB
Mesleki ve Teknik
Anadolu Lisesi

ANITKABİR DERNEĞİ VE KARA HARP OKULU 1987 MEZUNLARI YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ OKUL GEZİLERİ

04.05.2018
Kızılcihamam
Orhangazi Orta Okulu

ANITKABİR DERNEĞİ VE KARA HARP OKULU 1987 MEZUNLARI YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ OKUL GEZİLERİ

08.05.2018 Etlik
Mesleki ve Teknik
Anadolu Lisesi

ANITKABİR DERNEĞİ VE KARA HARP OKULU 1987 MEZUNLARI YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ OKUL GEZİLERİ

11.05.2018
Erdoğan Şahinoğlu
İlkokulu

OBJEKTİFE TAKILANLAR

OBJEKTİFE TAKILANLAR

OBJEKTİFE TAKILANLAR

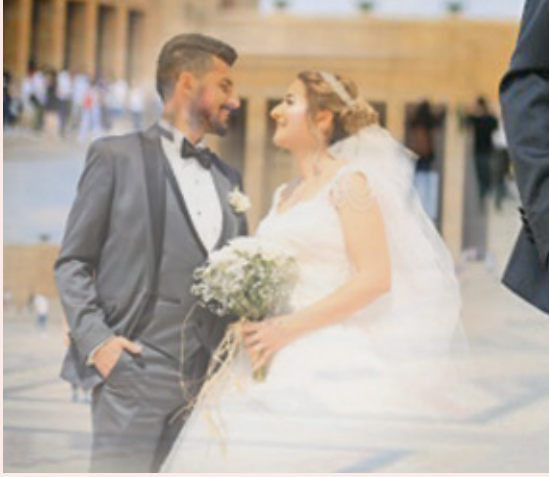

OBJEKTİFE TAKILANLAR

MUTLULUKLARINI ATATÜRKLE PAYLAŞANLAR

MUTLULUKLARINI ATATÜRKLE PAYLAŞANLAR

Banu & Okay

Gülhan & Emre

ANITKABİR DERGİSİ'NDE YAYIMLANACAK YAZILARLA İLGİLİ ESASLAR

1. Genel Kurallar:

- A. Anıtkabir Dergisi üç ayda bir çıkarılmakta, 1000 adet basılmaktadır. Dergide Atatürk ile ilgili araştırma yazıları, makaleler ve şiirlere yer verilmektedir.
- B. Dergiye gönderilen yazılar, daha önce başka yerde yayımlanmamış olmalıdır.
- C. Yazılar, Anıtkabir Derneği Yayın Kurulu tarafından incelenip yayımlanmaya değer görülürse yine aynı kurul tarafından belirlenecek zamanda yayımlanır. Yayımlanmayan yazılar iade edilmez.
- D. Yazıların içeriğinden yazarları sorumludur
- E. Yayın Kurulunca yazılarda içeriğin dışında bir düzeltmenin yapılması durumunda yazarın oluru alınır.
- F. Yazarlar kendilerini tanıtıcı bilgileri (unvan ve görev, kurum, haberleşme adresi, telefon ve belgegeçer numaraları, bir fotoğraf, e-posta adresi) yazılarıyla birlikte Anıtkabir Derneğine gönderirler.
- G. Daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış, özgün olan ve Anıtkabir Derneği Yayın Kurulu tarafından yayımlanması uygun görülen yazıların sahiplerine 300 TL telif ücreti ödenir ve 5 adet dergi ücretsiz olarak gönderilir.

2. Dergide Yayımlanması İstenen Yazılarla İlgili Kurallar:

- A. Yazılar A-4 kâğıdının bir yüzüne ve 5 (Beş) sayfayı geçmeyecek şekilde, bilgisayar ortamında Microsoft Word programında yazılır; posta ya da elektronik posta ile gönderilir.
- B. Yazı karakteri arial, başlık 14 punto, metin 12 punto, dipnotlar 8 punto, fotoğraf ve şekiller JPEG formatında, çizelge yazıları 10 punto olarak yazılır.. Makalenin konusu ile ilgili varsa belge ve fotoğrafların asılları yazara geri verilmek üzere posta ile gönderilir.
- C. Metinde satır aralığı tek, paragraf başı boşlukları 0.5, dipnot başlangıçları 0.5 olarak düzenlenir.
- D. Makale içindeki ana başlıklar metnin yazıldığı puntoda, boşluk bırakılmadan, koyu ve küçük harflerle yazılır.
- E. Dipnotlar aynı sayfa altında verilir. Kitap ve makaleler dipnotlarda şu şekilde gösterilir;

(1) Kitap

Yazarın adı ve soyadı, kitabın adı (italik yazılmalıdır), varsa cilt numarası, varsa baskı numarası, basıldığı kent, basan kurum ya da basımevi / yayınevi, basıldığı tarih, sayfa numarası. (Ör. Fali Rıfkı Atay, Çankaya, İstanbul, Bateş Yayınları, 1980, s. 30.)

(2) Makale

Yazarın adı ve soyadı, tırnak işaretleri içerisinde makalenin başlığı, makalenin yayımlandığı derginin adı (italik yazılmalıdır), büyük romen rakamlarıyla cilt numarası, dergi numarası, parantez içinde derginin tarihi, sayfa numarası. (Ör. Fuat Pekin, "Atatürk ve Lyautey", Belleten, C. XX, No. 80 (Ekim 1956), s. 634.)

F. Sayfaların altında sayfa numaraları verilir.

G. Kısaltma kullanılacaksa; metinde ilk geçtiği yerde ve bir kez olmak üzere kısaltmanın açık ve tam anlatımı yazılır ve kısaltma parantez içerisinde belirtilir. Ör. Türk Dil Kurumu (TDK).

H. Yazar adı ve soyadı yazının ilk sayfasının sağ üst köşesine italik, koyu 12 punto ile yazılır ve yanına (*) işareti konulur, unvan ve görev yeri (*) işareti ile dipnotta belirtilir.

ANITKABİR DERNEĞİ
RESMİ İNTERNET SİTESİ

ONLINE ALIŞVERİŞ

www.anitkabir.com.tr

ANITKABİR HATIRA EŞYA SATIŞ YERİ

Anıtkabir ve Atatürk temalı hatıralık ürünleri alabileceğiniz güvenilir adres

Türkiye

opet'te fark var, temizlik var. ürünler de güzel. daha ne olsun?
yolculukta güvenilir ve güvenli gerçek duraklar.
opet ile kaliteli günleri yakala, hem yakıttan hem zamandan tasarruf et.
opet istasyonlarından çok memnunuz. zaten ben opet'ten başka yerden yakıt almıyorum, çok teşekkürler opet.
opet'in kurumsal kimliğine, personelinin duyarlılığına sonsuz teşekkürler. özellikle istasyonda unuttuğumuz
çantamızın bize ladesinde emeği geçenlere ayrıca teşekkürler. akli kelden, yakıtı opet'ten alacaksın diyorum.

opet candır, gerisi yalandır.
yolculuğumuz boyunca
güvenerek
yolunu gözlendiğimiz yer.

**gerçekten temizlik ve
kalite açısından rakipsiz.**
en bakımlı petrol istasyonları opet'in.
güler yüzle karşılıyorlar ve çok temiz, hijyenik.

çok beğeniyorum opet'i.
**iyi ki varsınız,
en iyisi opet.**

tebrik ederim opet. temiz tuvaletleriniz ile zaten takdir topluyorsunuz.
yıllardır motorin ve benzin alıyorum, ondan da memnunuz. bir de çocuklara trafik kurallarını
öğretmek konusundaki çabanızdan ötürü teşekkür ederim. opet yolları kısaltıyor.

Türkiye temiz tuvaleti opet'ten öğrendi.
sadece temiz tuvalet profesl değil, örnek köy profesl,

yerli yiğit profesl de vardır. gelibolu ve çevresinde sahilgözetleri büyük projeler ile destek almıştır.*

tuvalet denince opet.
**20 senedir
opet'ten
başka yerden
yakıt almam.
her zaman
opet**
yakıt kalitesinde de,
temizlikte de
1 numara

dedi.

Türkiye Müşterinin Sesi Araştırması'nda, akaryakıt sektöründe müşteri bağlılık seviyesi
en yüksek marka Opet seçildi. Performans, kalite, hizmet denince
Türkiye yine Opet dedi. Herkese sonsuz teşekkürler.

*Bu ilandaki müşteri yorumları, gerçek Opet müşterilerinin
sosyal medya hesaplarından alınmıştır.

Koç

/ Opet

/ OpetTr

opet

TMS - Türkiye Müşterinin Sesi Araştırması, KalDer - Türkiye Kalite Derneği ve Ipsos Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. Otak
Görüşleri tarafından yürütülmektedir. Araştırma Temmuz - Aralık 2015 döneminde, 11 anketçisi olmak üzere, 18 yaş üzeri toplam
14.668 kişi ile başarıyla görülmüştür. Üzerinden, telefonla anket yöntemiyle (CATI) yapılmıştır. Her sektör için 1.500 yanıt
üzerinden hesaplı örneklem ile raporlanmıştır. Opet, TMS 2015'te akaryakıt istasyonları markaları arasında birinci olmuştur.

